

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem, als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem, in Geraardsbergen, Gasthuisstraat zonder nummer, 94, 96, 98 en 100 – monument en stadsgezicht

INHOUDELIJK DOSSIER:

INHOUDSTAFEL

1. Beschrijvend gedeelte
 - 1.1. Historisch overzicht
 - 1.1.1. Bouwhistoriek
 - 1.1.2. Begraafplaatsen: kerkhof en kloosterkerkhof
 - 1.2. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedkenmerken en de erfgoedelementen
 - 1.2.1. Ruimtelijke context en inplanting
 - 1.2.2. Beschrijving en huidig voorkomen
 - 1.3. Fysische toestand van het onroerend goed
2. Evaluerend gedeelte
 - 2.1. Figuur van Louis Bert-de l'Arbre (1835-1903) en betrokkenheid bij priorij van Hunnegem
 - 2.2. Evaluatie van de erfgoedwaarden
 - 2.2.1. Historische waarde van het monument
 - 2.2.2. Architecturale waarde van het monument
 - 2.2.3. Artistieke waarde van het monument
 - 2.2.4. Archeologische waarde van het monument
 - 2.2.5. Sociale waarde van het monument
 - 2.2.6. Historische waarde van het stadsgezicht
 - 2.2.7. Archeologische waarde van het stadsgezicht
 - 2.3. Cultuurgoederen
 - 2.3.1. Historische waarde van de cultuurgoederen in de kloostervleugels
 - 2.3.2. Artistieke waarde van de cultuurgoederen in de kloostervleugels
 - 2.4. Motivering van het type bescherming
 - 2.5. Motivering van de afbakening
 - 2.5.1. De Onze-Lieve-Vrouwekerk werd bij koninklijk besluit van 28 december 1936 integraal als monument beschermd.
 - 2.5.2. Het beschermingsvoorstel voor de uitbreiding van de bestaande bescherming tot de voormalige priorij site van Hunnegem omvat een combinatie van monument met cultuurgoederen en stadsgezicht.
3. Beheersvisie
 - 3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend erfgoed
 - 3.1.1. Algemene beheersdoelstellingen voor monument en stadsgezicht
 - 3.1.2. Beheersdoelstellingen voor het monument
 - 3.1.3. Beheersdoelstellingen voor het stadsgezicht
 - 3.1.4. In uitvoering van deze beheersdoelstellingen geldende verplichtingen
 - 3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed
 - 3.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed
4. Bronnen
5. Fotobijlage bij het dossier
6. Omgevingsplan bij de bescherming
7. Historische foto's en kaartenmateriaal

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

Voorliggend beschermingsvoorstel is het gevolg van een ad hoc-beschermingsaanvraag ingediend door derden.

1.1. Historisch overzicht

1.1.1. Bouwhistoriek

A. Ontstaan van parochie en kerk

De ontstaansgeschiedenis van de huidige priorij van Hunnegem, gelegen in de Gasthuisstraat in het historische centrum van Geraardsbergen (Oost-Vlaanderen), ten zuidwesten van de Markt met de Sint-Bartholomeuskerk en het stadhuis, klimt waarschijnlijk op tot de vroege middeleeuwen. De site op de linkeroever, behoort zodoende tot de oudste historische locaties in de stad Geraardsbergen.

De middeleeuwse nederzetting en parochie Hunnegem met een Karolingisch kerkje, is ouder dan en ligt aan de oorsprong van de stad Geraardsbergen en zou minstens teruggaan tot de 8ste eeuw.

Een legende neergeschreven in een publicatie van de school, dateert de stichting van Hunnegem zelfs in de 6de eeuw. In die periode zou zich op de plaats van de latere kloosterkerk een landbouwnederzetting, geleid door een zekere Huno, hebben bevonden (A.J., zd, 2-3). Vaststaat dat de naam Hunnegem een Germaans *-ingahem* toponiem is dat aangewend werd van de 6de tot de 8ste eeuw en in de regio vaak voorkomt (Agentschap OE, 2016, 140022). Archeologisch onderzoek kan meer informatie verschaffen over de genese van deze site.

Beperkt recent archeologisch onderzoek in de boomgaardzone nabij de Onze-Lieve-Vrouwekerk brachten alvast sporen uit de volle middeleeuwen (10de-12de eeuw) aan het licht (Van Remoorter en andere, 2015, 49-50). Het gaat hierbij om enkele kuilen, mogelijk ontginnings- of afvalkuilen, en een greppel. Deze sporen zijn in een ophogingslaag uitgegraven.

De 'Parochia de Hun(n)eghem' werd een eerste maal schriftelijk vermeld in de stichtingsoorkonde van Geraardsbergen in het jaar 1068 en verhaalt hoe Boudewijn VI, graaf van Vlaanderen het domein van Gerald, heer van Hunnegem, had gekocht om er een nieuwe stad te stichten. Het altaar, toegewijd aan Sint-Amandus en Sint-Vaast (ook Sint-Vedastus genaamd), werd in 1096 door bisschop Manasses van Kamerijk aan de in Geraardsbergen pas gestichte benedictijnenabdij van Sint-Adriaan gegeven (Pieteraerens, 2000, 49). De abt was daardoor voortaan de pastoor en hoofdverantwoordelijke van de kerk van Hunnegem. In de praktijk stond een seculier priester in voor de uitoefening van dit ambt (Van Bockstaele, LVA, 1988/4, 222).

Volgens diverse auteurs klimt het huidige stenen kerkgebouw op tot de 11de eeuw. Het is een vervanger van een 8ste-eeuwse wellicht houten voorganger die haar oorsprong kende als eigenkerk binnen een heerlijk domein. Op basis van de opmetingen van architect Paul Goolaerts uit Ronse tijdens de verbouwingen vlak na WO II, gaat men ervan uit dat het huidige stenen kerkgebouw te Hunnegem in kern een klein romaans zaalkerkje was. Ten tijde van de stadsuitbreidingen en wellicht ook als gevolg daarvan in de 12de - 13de eeuw, werd het schip verlengd, en een halfroond koor en een vierkante vieringtoren toegevoegd (Van Bockstaele, LVA, 1988/4, 224).

In 1332 werd een nieuwe stadsversterking met versterkte torens en zes stadspoorten aangelegd, waarvan één – de Hunnegem- of Lessense poort – in de onmiddellijke nabijheid van de Hunnegemkerk. Ondanks de bovengrondse slechting van de ommuring in 1690, is het tracé van deze stadsomwalling in de perceelgrenzen rond Hunnegemkerk nog steeds

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

afleesbaar en bleef een rest van deze stadsmuur bewaard in het westelijk gedeelte van de vroegere kloostertuin (de boomgaard).

De oorlogen van de graaf van Vlaanderen en Walter van Edingen tegen Geraardsbergen in 1381-1382 zouden ook een grote impact op de kerk van Hunnegem hebben gehad. Na deze oorlog werd de muur van de kerk met ongeveer een meter verhoogd én werd een veelhoekig koor toegevoegd verlicht door middel van een vijf- tot zevental ramen. Een rest van deze 14de-eeuwse gotische koorsluiting met spitsboogvenster in sierlijk tracerwerk is via de U-vormige aanbouw nog steeds zichtbaar (Van Bockstaele, LVA, 1988/4, 224; Van Bockstaele, LVA, 2009/3, 239-240). Mogelijk werd in die periode ook een groot venster in de zuidwestgevel geplaatst (A.J., zd, 2-3).

Dit romaanse kerkje was sinds de 14de eeuw voornamelijk bekend als een vermaard Onze-Lieve-Vrouwebedevaartsoord ter ere van Onze-Lieve-Vrouw van de Vrede. Daarna werd de benaming Onze-Lieve-Vrouwekerk algemeen overgenomen, ondanks de toewijding aan Sint-Amandus en Sint-Vaast. Het romaanse kerkje werd tot 1515 als parochiekerk gebruikt, ook al had het reeds eerder zijn voornaamste positie aan de Sint-Lucas- en de Sint-Bartholomeuskerk moeten afstaan. In 1518 werd Hunnegem samen met de parochiekerken van Sint-Lucas, Sint-Bartholomeus en Sint-Catharina volledig geïntegreerd in de Sint-Adriaansabdij, waardoor het zijn zelfstandigheid verloor (Van Bockstaele, LVA, 1988/4, 222).

Een eerste iconografische bron met de afbeelding van de kerk van Hunnegem van de toestand rond 1560 is de kaart van Jacob van Deventer (Van Bockstaele, LVA, 1988/4, 224). Zij toont in het zuidelijkste deel van de stad nabij de middeleeuwse stadsmuur met walgracht en stadspoort, de zijtak van de Dender en de brede Denderloop de volledige vrijstaande Hunnegemkerk ingeplant op een vierhoekig perceel. De kerk wordt voorgesteld als een éénlagig en éénbeukig volume met vlakke zuidwestgevel, drie vensteropeningen en mogelijk een steunbeer in de zuidoostgevel, een grijsgeschilderd zadeldak zeer waarschijnlijk verwijzend naar de leien dakbedekking met ter hoogte van de eerste en tweede (uiterst linkse) vensteropening een toren. De gronden ten zuiden van de kerk, waar in de 17de eeuw het klooster werd gebouwd, zijn nog onbebouwd.

Bij de Beeldenstorm in 1578 werd de kerk deels verwoest en gesloten. De overlevering verhaalt dat ook het miraculeuze Onze-Lieve-Vrouw van Hunnegembeeld dat door de bedevaarders aanbeden werd, dan vernietigd werd. De kerk kon pas heropend worden in 1594 maar had inmiddels aan belang ingeboet. Van Bockstaele vermoedt dat bij de herstellingswerken aan de kerk tussen 1578 en 1594 een dwarsbeuk aan de zuidoostelijke kant werd toegevoegd (Van Bockstaele, LVA, 1988/4, 228).

De auteur leidt dit af aan de hand van vergelijkend iconografisch onderzoek tussen de Deventerkaart van circa 1560 en een molenkaart van Geraardsbergen gedateerd 1617 die bewaard wordt in het Rijksarchief. Op deze laatste wordt de kerk opgetekend met een dwarsbeuk aan de zuidoostkant en een slanke vieringtoren boven de derde travee (Van Bockstaele, LVA, 1988/4, 228).

B. Stichting priorij in 1623-1624 en ontwikkeling in de 17de en 18de eeuw

Een volgende belangrijke fase in de geschiedenis van de Hunnegemkerk is de oprichting van een zuster gemeenschap in het begin van de 17de eeuw op de kerksite.

Op 8 september 1623 werd de stichting van een priorij met benedictinessen afkomstig van Arras (Atrecht) rond de Hunnegemkerk vastgelegd. Dit kon dankzij de bemiddeling van Dom Gaspar Vincq, de voormalige abt van de Sint-Adriaansabdij en eigenaar van Hunnegemkerk. De kroniek verhaalt hoe twee zusters de stichting op zich namen en hoe de eerste overste, de Engelse Anne Scudamore, gekend als Soeur Anne de la Croix, afstand deed van haar titel van abdis en als prioeres Onze-Lieve-Vrouw uitriep als beschermster van de nieuwe

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

gemeenschap gekend als de priorij van 'Onze-Lieve-Vrouw van de Vrede'. Dit historisch feit diende eeuwen later als inspiratiebron voor de muurschildering in het hoogkoor dat door Louis Bert - de l'Arbre vervaardigd werd naar aanleiding van de verbouwingen in 1887-1895.

Op voorwaarde dat de kerk toegankelijk bleef voor Mariavereerders werd het gebedshuis op 26 januari 1624 door de abdij geschonken aan de zusters van de gereformeerde orde van Sint-Benedictus (Pieteraerens, 2000, 54). Datzelfde jaar, 1624, werd er gestart met de bouw van een klooster met integratie van de binnen de stadsomwalling gelegen bestaande kerk, naar ontwerp van architect Dom Pierre Manessier van de Sint-Vaastabdij in Arras. De eerste steen werd op 25 november 1624 gelegd door Le Brun, abt van de Sint-Adriaansabdij. Op 4 augustus 1627 konden de zusters hun intrek nemen in het nieuwe klooster.

Volgens de overlevering werden de nieuwe zustervertrekken, in een tijdspanne van tweeënhalve jaar, ten zuidoosten van en palend aan de georiënteerde kerk opgetrokken op een tot dan toe onbebouwd terrein. Het betrof de bouw van de thans nog aanwezige vierkante kloostergang met binnentuin, mogelijk met integratie van zuidoostdwarsbeuk die op de molenkaart van 1617 te zien is (Van Bockstaele, LVA, 1988/4, 228-232). In 1629 verleende de stad aan de zusters de toelating om een muur langs de vestingsmuur te bouwen (Monasticon Belge, VII, 169; De Meulemeester, 1912, 136). Een rest van deze muur verstevigd met zware steunberen bleef bewaard in het westelijk gedeelte van de vroegere kloostertuin (de boomgaard), zoals blijkt uit het onderzoeksrapport van BAAC (Van Remoorter en andere, 2015, 19, 45).

Bij de ingebruikname van de priorij in 1627 werd ook de kerk voor de slotzusters aangepast. Het achterste of westelijke gedeelte van de kerk werd tot een koor omgevormd en met een tralie van de plaats voor gewone gelovigen afgescheiden. Volgens de onbekende auteur met initialen A.J., werd de hoofdingang in de westgevel vanwege deze herinrichting gedicht en verplaatst naar een nieuw gebouwde voorportaal tegen de noordgevel (A.J., zd, 8-9). De auteur meent ook dat in de loop van de 17de eeuw kerkvensters werden gedicht en dat de toren wegens bouwvalligheid werd afgebroken en vervangen door een slanker exemplaar in houtwerk. De iconografische analyse van Van Bockstaele waaruit blijkt dat het voorkomen van de vieringtoren op de molenkaart van 1617, de A. Sanderuskaart van 1641 en van de huidige toren sterk op elkaar lijkt, bestrijdt deze hypothese (Van Bockstaele, LVA, 1988/4, 221-232).

De toestand omstreeks 1641 wordt weergegeven op de kaart van A. Sanderus, *Flandria Illustrata* (...) van Geraardsbergen. Met het nummer 9 in de legende geïdentificeerd als 'Moniales Strictioris observantiae ord. S.Benedicti olim Eccl:paraecialis B.Mariae in Hunneghem' wordt de kloostersite aangeduid.

De minutieus gegraveerde Sanderuskaart geeft een zicht op de noordwestzijde van de kerk en het klooster. In het midden van de noordwestelijke kerkgevel merkt men een lage haaks geplaatste vleugel in de as van de ranke kerktoren en vlak achter een spitsbogig venster op. Zeer waarschijnlijk betrof dit het hierboven vermelde nieuwe inkomportaal. Tegen het hoogkoor met dezelfde hoogte als het schip wordt ook een kort haaks volume onder zadeldak weergegeven, dat naar alle waarschijnlijkheid dienst deed als sacristie.

De kopgevel ten westen heeft twee vensters. De zuidoostgevel van de kerk wordt geflankeerd door een parallel volume eveneens afgedekt door een zadeldak (Van Bockstaele, LVA, 1988/4, 230). Drie vleugels van de ten zuidoosten gelegen vierkante kloostergang zijn ogenschijnlijk niet afgebeeld op deze gravure.

In het midden van de 17de eeuw, rond 1647, startten de zusters met onderwijs voor meisjes, kaderend binnen de lange traditie bij de benedictinessen om jeugdonderricht te organiseren. In de loop van de 18de eeuw werd het lesaanbod uitgebreid met een

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

kantleerschool, naar alle waarschijnlijkheid om in te spelen op de kantproductie die voor Geraardsbergen een belangrijke bron van inkomsten was (Pieteraerens, 2000, 3-4).

Meer gegevens over mogelijke uitbreidingen, verbouwingswerken of functiewijzigingen aan het gebouwenbestand van de priorij in de tweede helft van de 17de en 18de eeuw zijn voorlopig niet beschikbaar.

De Kabinetskaart van Graaf de Ferraris, opgemaakt tussen 1771-1778, illustreert wel op een rudimentaire wijze het grondplan van de kloostersite in het laatste kwart van de 18de eeuw.

De ommuurde priorij is nog steeds gelegen binnen de stadsgrachten, die ten zuiden aansluiten op de Dender en de zuidwestelijk lopende zijtak van de Dender (op de Atlas der Buurtwegen van circa 1840 'Kleinen Dender' genaamd). De middeleeuwse stadsversterking die voorheen de Hunnegemsite begrensd, werd in 1690 door maarschalk de Luxembourg afgebroken, maar is op de Ferrariskaart nog afleesbaar in de stadsplattegrond.

Het terrein binnen de kloostermuren is verdeeld in rastervormige percelen met ten zuiden en zuidoosten een beboomde zone.

Het kerkgebouw, geïdentificeerd door middel van een kruis, wordt aan de noordwestzijde voorgesteld met twee korte haakse vleugels respectievelijk in het midden (wellicht het voorportaal) en aan het koor (wellicht de sacristie) geplaatst. Deze vormgeving vertoont gelijkenissen met het zicht op de noordwestgevel bij A. Sanderus van 1641.

Het kerkschip is relatief breed en lang opgetekend, mogelijks als illustratie van de kerk met smallere pandgang. De Kaart van Villaret (circa 1745-1748) en de Ferrariskaart (1771-1778) zijn de, voorlopig, oudst gekende iconografische bronnen die ook de drie overige kloostervleugels rond de vierkante pandhof optekenden. De noordoost- en zuidwestvleugel zijn compacte rechthoekige volumes. De zuidoostelijkste kloostervleugel, parallel aan de kerk, is op de Ferrariskaart voorgesteld als een langer volume met drie uitstulpingen in de zuidoostgevel ter hoogte van het neerhof.

De semi-publieke begraafplaats (zie verder), waarvan algemeen wordt aangenomen dat die zich ter hoogte van de verharde speelplaats ten noordwesten van de kerk bevond en tot de wettelijke bepaling van Jozef II van 26 juni 1784 in gebruik bleef, is niet herkenbaar afgebeeld op de Ferrariskaart.

C. Opheffing priorij in 1796 en heroprichting in 1816

Zoals zoveel religieuze instellingen bleef ook de priorij van Hunnegem niet gespaard in de nasleep van de Franse Revolutie. Tijdens het Frans Bewind, werd het klooster in 1796 afgeschaft, op Driekoningsdag 1797 werden de zusters uit het klooster verbannen en in 1798 werd alles als nationaal goed openbaar verkocht. Een zekere J. Odeyn uit Gent finaliseerde op 28 maart 1798 de aankoop van de kerk, het klooster, de hof en boomgaard van Hunnegem. Blijkbaar fungeerde hij als tussenpersoon voor Pieter-Frans Van Hoorde, een katholiek burger uit Geraardsbergen, die uiteindelijk in 1816 de kerkelijke goederen verkocht aan dame Reine/Regina Eulalie Veranneman de Watervliet en vier medezusters. De van Brugge afkomstige adellijke R. Veranneman de Watervliet (1764-1852), prioeres van de eveneens opgeheven abdij van Ghislengien, stichtte vervolgens met haar vier medezusters van Ghislengien en een aantal overgebleven zusters van Hunnegem een nieuwe gemeenschap van benedictinessen in de voormalige priorij (OMD 2010, 8-9; Van Bockstaele, LVA, 1988/4, 222; Hoste, 1974, 99-105).

In de periode tussen de verkoop in 1798 en de heroprichting in 1816, zou de priorij volgens De Meulemeester en Hoste als clandestien centrum van Stevenisten dienst hebben gedaan (Hoste, 1974, 96-97; De Meulemeester, 1912, 73-78).

Door de inzet van moeder Veranneman, bloeide de priorij van Hunnegem vanaf het tweede kwart van de 19de eeuw terug op. Onder haar leiding werden de nodige herstellingswerken aan de priorijgebouwen uitgevoerd in functie van de herinrichting van het onderwijs met

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

internaat voor meisjes; nog steeds de *corebusiness* van de congregatie zoals opnieuw vastgelegd in de in 1820 opgestelde statuten. Oude zusterspreekkamers werden onder meer omgevormd tot klassen. Grote bouwwerken werden deze eerste jaren nog niet uitgevoerd, zoals blijkt uit de vergelijking van het Primitief Plan van rond 1828 dat qua grondplan nog quasi overeenstemt met de Kabinetskaart van Graaf de Ferraris, opgemaakt tussen 1771-1778.

Vanaf de onafhankelijkheid van België spoorde de aandacht van de benedictinessen voor het onderwijs samen met initiatieven van andere katholieke organisaties en de stad Geraardsbergen. Met degelijk algemeen lager onderwijs, (weef-, borduur-, kant-)werk – en zondagsscholen voor (jong)volwassenen probeerde men de armoede en verpaupering in het dichtbevolkte 19de-eeuwse Geraardsbergen terug te dringen en de toenemende groep ongeletterde arbeiders, veelal actief in de kantnijverheid, te ontvoogden (Pieteraerens, 2000, 6).

In functie van de heropgerichte onderwijsinstelling werden ook te Hunnegem uitbreidingswerken uitgevoerd. De bestaande slaapzaal voor internen in de zuidoostelijke kloostervleugel werd in 1832-1833 verlengd. De werken waren rond Pasen 1833 voltooid, zoals ook de nog aanwezige jaarankers '1833' op de tuingevel van het tweelaagse volume van vier traveeën getuigen. Het kadasterarchief bevestigt deze vergroting in 1833 en de officiële ingebruikname van het schoolgebouw in 1834 (cf. mutatieschets 1836/3 en register 223). Op een reproductie van een lithografie van rond 1859, wordt het bescheiden volume met een blinde achtergevel voorgesteld (De Meulemeester, 1912, 101, 106-107). Volgens de literatuur werd met deze bouw de scheiding tussen klooster en school terug gerealiseerd en konden de door de school destijds ingenomen zustervertrekken hun kloosterfunctie terug krijgen.

In 1834 raasde een zware storm over Hunnegem. Volgens de kloosterkroniek bleven de zusters gespaard, maar werd de tuin, moestuin, de toren en het dak van de kapel beschadigd, werd de voorgevel van de nieuwbouw van 1833 deels vernield en werden ruiten verbrijzeld (De Meulemeester, 1912, 102).

Tijdens het bestuur van priorin Veranneman werden in 1844 of 1852 nog de vloer van de kerk vernieuwd en alle grafstenen uitgebroken. Dit zou verklaren waarom er heden geen stenen van hoogwaardigheidsbekleders of priorinnen in de kerk bewaard gebleven zijn. (Van Bockstaele, LVA, 2009/2, 131-132). In de loop van de eerste helft van de 19de eeuw zou ook de oude sacristie, naar alle waarschijnlijkheid te situeren als het korte volume tegen de noordoostkant van het kerkkoor, afgebroken zijn.

D. Uitbreidingen midden 19de eeuw (1859-1886)

In 1852 overleed de drijvende kracht achter de heroprichting van de congregatie Reine/Regina Eulalie Veranneman de Watervliet. Thérèse Sulmon (1833-1879) volgde haar als priorin op. Onder haar bewind groeide het onderwijsaanbod exponentieel en breidde het gebouwenbestand uit. Tot dan was het onderwijs te Hunnegem voorbehouden voor inwonende meisjes veelal afkomstig uit de burgerij. Priorin Sulmon voorzag mits impuls van de bisschop Delbecque vanaf de tweede helft van de 19de eeuw ook in een externaat voor arme meisjes.

Het juiste bouwverloop in het midden van de 19de eeuw is niet geheel duidelijk. Verschillende bronnen spreken elkaar tegen. Vaststaat dat de zusters met het oog op de uitbreiding van de schoolgebouwen, in 1856 een nabijgelegen huis met tuin dat eigendom was van Gregorius Molderez aankochten. Zes jaar later in 1862 verwierven de zusters gratis een stuk grond van Theresia Bijl, weduwe van Adrien Spitaels. Dit stukje grond kwam vrij na de heraanleg van de Gasthuisstraat, die op vraag van het klooster door de stad was rechtgetrokken. Van Bockstaele vermoedt dat op deze eigendommen de U-vormige

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

hoofdingang van de priorij in neoclassicistische stijl, die afgebeeld worden op een gravure van rond 1859, konden gebouwd worden (Van Bockstaele, onuitgegeven nota's).

Het U-vormige inkomgebouw kwam wellicht gefaseerd tot stand. Volgens de kloosterkroniek startten de werken in februari 1859 en was het metselwerk in juli van hetzelfde jaar reeds klaar. Een eerste deel van de nieuwbouw, waar onder meer de spreekkamers (O.-L.-Vrouw van de Vrede en H. Jozef) in werden ondergebracht, werd door de deken ingehuldigd op 6 januari 1860. Hier bevonden zich ook de twee externaten én een slaapzaal voor de internen. Naar alle waarschijnlijk doelden de kroniekschrijvers op het inkomvolume met driehoekig fronton, parallel ingeplant aan de straatmuur. Dit strookt met de melding van De Meulemeester dat in 1860 een gebouw tot tegen het gotische kerkkoor opgetrokken werd, waardoor er geen licht meer in de kerk doorkwam. De U-vormige nieuwbouw wordt in 1860 kadastraal opgetekend en geregistreerd (cf. mutatieschets 1860/5 en register 223).

Op 22 oktober 1860 opende prioeres Thérèse Sulmon een bewaarschool en het daaropvolgende jaar stichtte ze een kant- en borduurschool (De Meulemeester, 1912, 108). In de U-vormige gebouwen aan de Gasthuisstraat ten noordoosten van de kerk, werden op de begane grond een kleuterklas, de nieuwe sacristie, een spreekkamer voor de dienstmeiden, een grote en kleine spreekkamer, en nog twee klassen ingericht. Op de bovenverdieping werd de kantschool, een vergaderplaats voor de zusters van de congregatie, een logeerkamer voor de meiden, een grote spreekkamer, een slaapzaal van de internen, en kamers voor de twee zusters die moesten instaan voor de bewaking van de leerlingen ondergebracht.

In 1877 beschikten de externe leerlingen over een overdekte galerij om bij slecht weer te kunnen schuilen. In 1882 werd in de tuin een Onze-Lieve-Vrouw van Lourdesgrot gebouwd. De bestaande grot, toegewijd aan Sint-Benedictus, die volledig overgroeid was en dankzij de recente tuinwerken (mei – juni 2016) terug zichtbaar is geworden, dateert volgens een gedenksteen van 1895.

E. Verbouwingswerken aan kerk, zusterkoor en school (1886-1904)

De volgende grote bouwcampagne te Hunnegem werd gerealiseerd onder de leiding van priorin Benedikta D'Hooge (1832-1904) die van 1886-1904 de zorg voor de congregatie op zich nam.

Wegens het groot aantal zusters, de bloei van het meisjesinternaat en de vele gelovigen, was de priorijkerk in de loop van de 19de eeuw te klein geworden. In het laatste kwart van de 19de eeuw werd daarom beslist het kerkgebouw uit te breiden.

Deze plannen spoorden samen met de vraag van de zusters circa 1887 om een nieuw *koor* voor hen te bouwen om een betere afscheiding te verkrijgen tussen het publieke kerkgedeelte en het slotklooster. Tot dan gebruikten de religieuzen de sinds 1627 met ijzeren hek afgescheiden zone in het schip van de kapel.

De geestelijk directeur en tevens principaal van het Sint-Catharinaklooster, Charles Massez, zocht daarop Louis Bert-de l'Arbre aan om de verbouwingswerken aan Hunnegem te begeleiden en de plannen te tekenen. Hij was een persoonlijke vriend van Louis Bert, dankzij hun gezamenlijke activiteiten in het Davidsfonds, en kende Berts artistieke talenten door diens eerdere neogotische realisaties aan het Sint-Catharinacollege.

Het nieuwe zusterkoor diende haaks op het hoogkoor van de kleine kerk ingeplant te worden, gescheiden door een wand of ijzeren hekken. Daarvoor werd de noordoostelijke pandvleugel, gebouwd tussen 1624 en 1627, deels gewijzigd. Wellicht op basis van het relaas van De Meulemeester werd in de literatuur foutief aangenomen dat de noordoostelijke kloostervleugel in functie van het nieuwe zusterkoor

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

volledig werd afgebroken (De Meulemeester, 1912, 100). Vergelijkend onderzoek van de lithografieën van rond 1859-1860, 1890 en 1912, de mutatieschetsen in het kadasterarchief en het gebouw zelf, tonen aan dat het zusterkoor naast en parallel aan de 17de-eeuwse pandvleugel werd opgetrokken, waardoor de pandhof verkleinde.

Op 4 juli 1887 werd de eerste steen van de nieuwbouw gelegd. In september 1887 was het metselwerk voltooid, en op 24 december 1887 namen de zusters het koor in gebruik. De eigenlijke afwerking startte in 1890 met de realisatie van de indrukwekkende muurschilderingen door Louis Bert rond het hoofdthema van de tronende Christus, waaraan de huidige naam 'Paxzaal' ontleend is. Volgens G. Van Bockstaele werden de muurschilderingen in twee fasen geschilderd: van 1890-1892 en van 1894-1895 (Van Bockstaele, LVA, 2012/2, 120-135).

Gelijktijdig met de afwerking van het zusterkoor, stond Louis Bert ook in voor de herinrichting van de kleine kloosterkerk in neogotische stijl. Om de ruimte optimaal te benutten en om een eenheid van stijl te creëren, werden de twee barokke zijaltaren en het barok hoogaltaar van respectievelijk 1628 in 1891 verwijderd. Deze laatste werd verkocht aan de parochiekerk van Sart-Dames-Avelines en bevindt er zich nog steeds. De bestemming van de twee barokke zijaltaren is niet bekend. De godsdienstige dames Geerts, Raemdonck en De Caluwe schonken een klein neogotisch retabel, ter vervanging van een verwijderde renaissancevoorganger, dat op Kerstmis 1895 werd geplaatst (De Meulemeester, 1912, 118).

Verder werden de drie gotische vensters in het concave hoogkoor, die door de bouw van de U-vormige inkomvleugels circa 1860 geen licht meer binnenlieten, aan de koorzijde dichtgemetseld. Een gedeelte van een laat-14de-eeuws gotisch spitsboogvenster met sierlijk traceerwerk en sporen van glaswerk bleef achter het metselwerk bewaard en is nog zichtbaar via de U-vormige aanbouw.

De vlak gepleisterde koorwand werd achteraf door Louis Bert beschilderd met taferelen over Onze-Lieve-Vrouw van de Vrede, patrones van klooster en kerk.

Bij de herinrichtingswerken werden ook het koorgewelf aangepast en het koor verkleind. De lekeningang in het midden van de noordwestelijke kerkmuur (straatzijde) werd naar het westen verplaatst. Bij de renovatiewerken in 1964 werd deze lekentoeegang vervangen door een nieuw portaal in de westgevel.

Tot slot werd het hoogzaal boven de ingang, dat in verbinding stond met het klooster, verbouwd zodat zieke of minder mobiele zusters gemakkelijker de diensten konden bijwonen. Na de aanpassingswerken werden de herbepleurde muren van de kerk door Louis Bert afgewerkt met prachtige muurschilderingen met taferelen over de ontstaansgeschiedenis van de priorij en de stad én taferelen uit het leven van Sint-Benedictus en de Heilige Gertrudis. Gedurende de periode 1891-1900 werden het hoogkoor, de arcadeboog aan het koor, het schip, het hoogzaal en de houten dwarsbalken eveneens voorzien van neogotische muurschilderingen.

Rond 1889-1890 werd de schoolvleugel van 1833 volgens het kadasterarchief noordwestwaarts verbreed en verlengd. Op een gravure van circa 1890 is te zien hoe er een tweeledig eenlaags volume tegen de noordwestgevel was aangebouwd (cf. mutatieschetsen 1891/30 en register 223). Door latere aanpassingswerken is deze uitbreiding nu niet meer herkenbaar.

Naast de werken aan de kerk en het zusterkoor, werd het onderwijsaanbod onder het prioraat van Benedikta D'Hooge ook uitgebreid.

In 1896 richtte ze een breiatelier bij het klooster op, met steun van twee bevriende godsdienstige dames. Jonge meisjes konden er een opleiding volgen en er tegen betaling, in een veilige omgeving, werken. Met dit initiatief belette de congregatie enerzijds dat meisjes op zeer jonge leeftijd naar de fabrieken werden gestuurd, en bood ze anderzijds een bron van inkomsten voor de geloofsgemeenschap.

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

In 1899-1900 werd een atelier voor borduurwerk en/of een borduurschool naast het breiatelier opgericht, met financiële steun van Louis Bert – de l'Arbre (De Meulemeester, 1912, 111).

De juiste locatie van deze ateliers is voorlopig nog niet gekend. Mogelijk werden de lessen bijkomend ingericht in de bestaande gebouwen.

Datzelfde jaar werd er ook een school gebouwd op een deel van de moestuin, onder meer bestemd als kleuter en lagere school, huishoudschool en naaiatelier. De werken waren reeds in november 1899 voltooid, dankzij het mecenaat van Louis Bert–de l'Arbre en werden kadastraal opgetekend in 1900 (De Meulemeester, 1912, 111). Het betreft het schoolgebouw ten westen van de kloosterkerk nabij de straatbocht, waar tot het einde van het schooljaar 2015-2016 de kleuterklassen van de vrije basisschool zijn in ondergebracht. Het is voorzien om de kleuterklassen vanaf volgend schooljaar 2016-2017 te verplaatsen.

F. Verbouwingen en verdere uitbreiding met schoolgebouwen in de 20ste eeuw.

De laatste belangrijke bouwfase op de Hunnegemsite situeert zich tussen 1900 en 1912. Het resultaat hiervan werd geïllustreerd op de gravure van Theo L. L'Haire uit het begin van de 20ste eeuw (omstreeks 1912). Augustine De Meulemeester (1873-1961) stond op dat moment in voor de geestelijke leiding van de congregatie. Ze werd aangesteld als priorin van 1906-1919 en 1941-1956.

Architecten-aannemers Louis Verwilghen uit Brussel en Julien Brimaux uit Ninove leidden de bouw van vier nieuwe vleugels met klassen, slaapzalen, schildersatelier, muziek- en wetenschapslokalen, badkamers en een overdekte speelplaats rondom een binnenkoer ten noordoosten van het U-vormige inkomgebouw van 1860.

Dit complex, aangepast aan de nieuwe pedagogische visies, werd opgericht op een terrein met huis dat volgens het kadasterarchief reeds van het begin van de 19de eeuw in bezit was van de congregatie. Het aanvankelijk langwerpige gebouw aan de straat werd in 1857 heropgebouwd en opgedeeld in twee huizen. Circa 1887-1888 werden de huizen vergroot en middels twee smalle dwarsvleugels aan een speelplaats verbonden met het U-vormig inkomgebouw. De bouw van de vier vleugels werd kadastraal opgetekend in 1904 en 1906 (cf. Primitief Plan van 1828, mutatieschetsen 1858/7 1891/30, 1904/6, 1906/5, register 223).

Tussen 1911-1913 werd het nieuwe schoolblok vergroot met nog twee klassen en een speelzaal door architect-aannemer Frans Van Damme (Geraardsbergen). De bouwactiviteiten werden echter onderbroken door WO I (Van Bockstaele, onuitgegeven nota's; De Meulemeester, 1912, 130).

Op de gravure van Theo L. L'Haire uit het begin van de 20ste eeuw (omstreeks 1912) is ook de vóór 1912 gerealiseerde aanleg van de kloostertuin te zien. Zo is het achterste ommuurde tuindeel ingericht als speel-, wandel- en moestuinzone. Drie nog bestaande tuinornamenten zijn in de as van een breed loodrecht op de kloostervleugels ingeplant wandelpad gebouwd, namelijk een grot (door inscriptie gedateerd 1895), een loofgang van haagbeuk en een kapel toegewijd aan de H. Scholastica.

Ondanks de oorlogsperiode was de gemeenschap uitgegroeid tot 40 religieuzen, had ze een lagere aangenomen meisjesschool van 170 leerlingen, een aangenomen bewaarschool van 150 leerlingen, een borduurschool van 128 leerlingen (meisjes uit burgerij) en een breischool van 40 leerlingen (meisjes uit arbeidersgezinnen). In 1916 werd er nog een huishoudschool voor arbeidersmeisjes opgericht, in de benedenlokalen van de borduurschool (Hoste, 1974, 115).

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

Vanaf 1919 werden de bestaande lokalen gemoderniseerd door de plaatsing van centrale verwarming en de aanleg van elektriciteit.

In de jaren 1930 beslisten de zusters om de oude lokalen te vernieuwen en om weer bij te bouwen. Architect Edgard De Lil (Geraardsbergen) en aannemer Cyrille Meulenijzer, werden aangesteld om deze werken tussen 1935 en 1937 te leiden.

Volgens de literatuur kon architect Paul Goolaerts uit Ronse tijdens opmetings- en verbouwwerken aan de kerk vlak na WO II de diverse bouwfases van het Onze-Lieve-Vrouwekerkje reconstrueren (Van Bockstaele, LVA, 1988/4, 221-225; Agentschap OE, 2016, 8378).

Het schoolgebouw van 1833 werd in 1947 achteraan ingebouwd en aan de tuinzijde verlengd door een nieuw schoolgebouw. Dit jonger volume, gedateerd op basis van de gegevens uit het kadasterarchief, is nog steeds aanwezig.

Twintig jaar later in de periode 1950-1960 verbouwde dezelfde architect Edgard De Lil met aannemer J. Verbruggen enkele klassen en slaapzalen met de aanpalende baden. Nieuwe klassen werden rond 1963 opgetrokken ten westen van de door Louis Bert-de l'Arbre gefinancierde kleuter-, lagere en huishoudschool, waarvoor het zusterkerkhof moest wijken (zie verder).

In de nasleep van deze vernieuwingswerken restaureerde in 1964-1965 architect Ph. Van Der Putten uit Geraardsbergen de kloosterkapel, waarbij het dak en de toren werden hersteld én de zuidwestgevel van een nieuw spitsboogportaal ter vervanging van een venster werd voorzien. De twee flankerende vensters onder een ontlastingsboog werden gewijzigd in kruisvensters onder dubbele ontlastingsboogjes. Het metselwerk in de puntgevel werd herdaan. Het grote spitsboogvenster werd voorzien van nieuwe monelen en dito loodglas. De kleine kerktoegang voor de gewone gelovigen in de noordwestgevel, was na de restauratiewerken voorzien om niet meer gebruikt te worden (Agentschap OE, Beschermingsarchief, 500/1).

Medio de jaren 1970 kende de congregatie en de school een daling van het aantal zusters en een daling van het aantal internen door de sluiting van de humaniora. Daarop werd beslist Dom Antonius Maes, monnik van de Dendermondse benedictijnenabdij, in te schakelen om het convent aan te passen aan de nieuwe noden in overeenstemming met de gangbare visies na het Tweede Vaticaans Concilie.

Tussen 1972 en 1975 werd het convent gemoderniseerd, werden ingrijpende interieurwerken aan de kerk uitgevoerd en werd de pandgang verbouwd. In de kloostergang werden nieuwe glasramen geplaatst met wapens en symbolen van de priorinnen die sinds 1624 de priorij hadden geleid. Volgens Hoste werden deze glasramen vervaardigd door de Brugse glazenier Roger Vande Weghe (Rogier Vandeweghe) in 1973 (Hoste, 1974, 102).

Omdat de zusters terug de missen gingen bijwonen in het hoogkoor, waar voor hen koorbanken afkomstig uit het Carmelietessenklooster van Aat werden geplaatst, werd het vrijgekomen zusterkoor omgevormd tot een tentoonstellingsruimte, de 'Paxzaal' genaamd. De neogotische wandafwerking in de kerk werd deels overschilderd met een lichte neutrale kleur. Het 19de-eeuwse traliewerk op de begane grond tussen het hoogkoor en het zusterkoor werd verwijderd en vervangen door een houten beglaasde wand in overeenstemming met de rest van de 19de-eeuwse scheidingswand. Volgens de bewaarde opmetings- en restauratieplannen, gedateerd 4 januari 1973 was niet alleen de afbraak van het hoogaltaar maar ook de vervanging van het volksaltaar nabij de scheiboog door een massief stuk voorzien. Dit laatste is echter niet gebeurd. Het 19de-eeuwse volksaltaar is nog steeds aanwezig. Ook de verwijdering van het zware triomfkruis uit de kerk, werd gelukkig niet uitgevoerd (Agentschap OE, Beschermingsarchief, 500/3)

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

De noordoostelijke kloostervleugel, die grenst aan het zusterkoor, werd in deze periode inwendig ook gemoderniseerd. De begane grond werd onder meer omgevormd tot een grote eet-, zit- en ontmoetingsplaats.

Tussen 1966 en 1981 verdween een deel van de tussen 1904 en 1906 gebouwde schoolvleugels. De vrijgekomen ruimte werd omgevormd tot speelplaats. Het niveauverschil geeft ongeveer aan waar de gesloopte vleugels zich bevonden.

In 1988 bouwde het Sint-Catharinacollege, die de lagere humaniora van Hunnegem had overgenomen, op de site nieuwe klaslokalen. De Vrije Basisschool Hunnegem gebruikt de jongere schoolgebouwen heden als leslokalen.

G. 21ste eeuw: geplande ontwikkelingen

In november 2008 verlieten de laatste zusters de priorij.

De beheerder van het domein, verkocht een deel van de gronden en de gebouwen aan derden.

Ter hoogte van de boomgaard en de uitbouw aan de huishoudschool zal een zorginstelling worden uitgebouwd, waarvoor een masterplan is uitgewerkt en een vergunningsprocedure loopt.

De kleuterklassen van de vrije basisschool die nu zijn ondergebracht in de voormalige huishoudschool van 1899 zullen in het kader van dit zorgproject volgend schooljaar 2016-2017 worden verplaatst naar het gebouw van de lagere school (van 1988). De inrichtende macht plant dit gebouw in functie van de er in onder te brengen kleuterklasjes naar de tuin toe met een luifel te vergroten, een terras voor de kleuters aan te leggen en de kloostermuur in het verlengde van de Polderstraat vanwege de brandveiligheid een beetje te doorbreken.

De straatvleugel, de oostvleugel van het U-vormige inkomgebouw, de tweeledige speelplaats, de jongere schoolgebouwen en deel van de kloostertuin zijn daartoe recent (maart 2016) verworven door de vrije school.

De beheerder van de voormalige priorij bereidt verder een herbestemming met onder meer een museale functie als 'Mariaal Centrum' van de kloostersite voor. Een deel van de U-vormige inkompartij en de kloostergebouwen zijn heden al ingenomen door een dienst thuisverpleging, kinesitherapie ruimte, en als ontmoetingsplaats voor mensen met een hersenaandoening.

De bovenverdieping van de U-vormige inkompartij en van de 17de-eeuwse kloostergebouwen zijn in renovatie. Een deel van de oplevering is voorzien voor midden augustus 2016.

1.1.2. Begraafplaatsen: kerkhof en kloosterkerkhof

De kerk van Hunnegem was vanaf haar ontstaan een parochiekerk. Vanaf de stichting van de priorij in 1623-1624 evolueerde ze tot een kloosterkerk, die weliswaar bij vieringen toegankelijk bleef voor gewone gelovigen.

Bij haar oprichting als parochiekerk bezat de kerk van Hunnegem ook het begrafenisrecht. Zoals traditioneel voorzien lag het kerkhof vlak bij het kerkgebouw. Algemeen wordt aangenomen dat het kerkhof van Hunnegem zich ten noordwesten van het gebedshuis situeerde, ter hoogte van de huidige speelplaats. Specialisten vermoeden dat vooraanstaande burgers tot en met de oprichting van de priorij in 1624 ook in de kerk begraven werden. Voorlopig is in historische handschriften hiervan geen sluitende bevestiging gevonden.

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

Bij de stichting van de priorij in 1624 rond de Hunnegemkerk werden de begrafenismodaliteiten duidelijk vastgelegd tussen de aartsbisschop, de abt van de Sint-Adriaansabdij en de stedelijke overheid. Leken konden nog steeds begraven worden naast of in de kerk, tegen verschillende vergoedingen.

Rond de jaren 1647 werd Geraardsbergen getroffen door de pest. Veel slachtoffers van deze besmettelijke ziekte werden begraven op het kerkhof van Hunnegem. Volgens G. Van Bockstaele had dit een grote impact op het kloosterleven: er hing een indringende geur en de pelgrims en novicen bleven weg. De toenmalige priorin Benedicta Routiau vroeg daarom de aartsbisschop schriftelijk om de begraafplaats te mogen verplaatsen, weg van de bewoning en bebouwing. Mogelijk als gevolg van deze vraag, werden kort nadien pestslachtoffers in opdracht van de stad buiten de stad begraven.

Volgens het onderzoek van G. Van Bockstaele werden de priorinnen vanaf 1624, met volwaardige grafsteen, in de kerk begraven. De andere zusters werden begraven op een eigen kerkhof in de kloostertuin, dat zich ten westen van de door Louis Bert – de l'Arbre gefinancierde kleuter-, lagere en huishoudschool situeerde, en herdacht met een kleine grafsteen. Veertien van dergelijke kleine ruitvormige exemplaren bleven bewaard en werden ingemetseld in de buitenmuur van de zuidwestelijke kloostervleugel.

Vanaf 1786 tot en met 1842 werden alle zusters, als gevolg van de wettelijke bepaling van 26 juni 1784 van Jozef II, op een nieuwe begraafplaats buiten het stadscentrum begraven (thans verdwenen, aan de Buizemontstraat).

Tot wanneer het kerkhof van Hunnegem, ter hoogte van de speelplaats, in gebruik was, is voorlopig niet geweten. Indien er op het einde van de 18de eeuw nog begravingen van leken plaats vonden, werd ook dit door het verbod van Jozef II om binnen stadskernen te begraven, niet meer mogelijk.

Dankzij de geestelijk directeur van het heropgerichte benedictinessenklooster gaf het stadsbestuur althans de zusters de toelating om vanaf 20 juli 1842 het kerkhof in de kloostertuin terug te gebruiken. De overleden zusters werden vanaf dan herdacht met een sober metalen kruis. Deze begraafplaats bleef, met een onderbreking rond 1880, in gebruik tot er in 1963 nieuwe klassen werden opgebouwd. De stoffelijke overschotten werden volgens Van Bockstaele bij de ruiming samengebracht in een kist die in de pandgang tegen het kerkkoor zouden worden geplaatst. De 14 ruitvormige grafstenen gedateerd tussen 1660-1769 werden in de buitenmuur van de zuidwestelijke kloostervleugel geplaatst.

Vanaf 1964 werden de benedictinessen van Hunnegem, evenals andere ordezusters, begraven op de stedelijke begraafplaats te Goederdinge. Dom Antonius Maes ontwierp in 1970 de grafsteen hiervoor (Van Bockstaele, LVA, 2009/2, 130-139).

Volgens Hoste werd het graf van moeder Veranneman bij toeval in 1966 opgedolven. Haar stoffelijk overschot werd op 3 juli 1966 in een zinken kist in de kerkmuur ingemetseld en voorzien van een gedenksteen geschonken door de Oud-leerlingenbond (Hoste, 1974, 104-106).

1.2. Beschrijving met inbegrip van erfgoedkenmerken en erfgoedelementen

1.2.1. Ruimtelijke context en inplanting

De priorij van Hunnegem, gelegen in het historische stadscentrum, situeert zich ten zuidwesten van de Markt met de Sint-Bartholomeuskerk en het stadhuis. De Onze-Lieve-Vrouwekerk en priorij-site is in het zuidelijkste deel van de stad gelokaliseerd, voorheen nabij de middeleeuwse stadsmuur met Hunnegempoot en walgrachten. Ten gevolge van de slechting in 1690 is deze muur heden bovengronds amper zichtbaar, maar in de huidige perceelsgrenzen en een paar uitzonderlijk bewaarde fragmenten wel nog afleesbaar.

De sterk glooiende tuinen van het voormalige klooster worden ten zuiden door de lagergelegen zijtak van de Dender en de brede Denderloop begrensd. Hunnegem ligt op de

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

rand van een leemrug die grenst aan het alluviale gebied van de Dendervallei met natte kleibodems (Agentschap OE, 2016, 140022).

Het voormalige benedictinessenklooster bevindt zich op het einde van de Gasthuisstraat, in de volksmond ook gekend als de 'Hospitaalstraat'. In historische bronnen werd de straat eertijds benoemd als 'Neder-' of 'Nederste Hunneghemstrate', wellicht verwijzend naar de historische naam van de parochie Hunnegem.

In het begin van de 19de eeuw was de Gasthuisstraat nog een smalle aarden weg, die in 1868 werd verbreed. De lange straat maakt een verbinding tussen de Grotestraat en het Hunnegemklooster en dwarst daarbij de Verhaegenlaan en de Pateel-/Meersstraat. Het eerste straatgedeelte wordt ingenomen door de Hospitaalkerk (1761-63), heterogene bebouwing uit de 19de en begin 20ste eeuw met verschillende kroonlijsthoogte én het stedelijk ziekenhuis uit de 20ste eeuw. Voorbij het kruispunt met de Pateelstraat, overwegend kleinschalige 19de-eeuwse arbeidershuisjes van twee bouwlagen met enkelhuisopstand met variërend parement. Het straatdeel nabij de bocht met de Hunnegemstraat wordt aan de zuidzijde grotendeels ingenomen door de priorij site met vroegere schoolvleugel die thans deels omgevormd is tot woongelegenheden. De kop van de Gasthuisstraat wordt gedomineerd door de voormalige priester- en directeurswoning van de priorij van Hunnegem in neotraditionele stijl (Hunnegemstraat 2) (Agentschap OE, 2016, 100989, 215899).

1.2.2. Beschrijving en huidig voorkomen

De volgende gebouwen en onderdelen van de priorij van Hunnegem worden beschreven: de straatmuur, de speelplaats en voormalige huishoudschool, de voormalige kloosterkerk (monument bij koninklijk besluit van 28 december 1936), de kloostervleugels met zusterkoor, tuin en boomgaard, het U-vormig inkomgebouw en de straatvleugel.

EXTERIEUR

Straatmuur

De site van de priorij van Hunnegem, wordt aan de straatzijde afgesloten door een hoge muur. Een vorm van ommuring wordt reeds afgebeeld op de Kabinetskaart van Graaf de Ferraris, opgemaakt tussen 1771-1778.

De exacte bouwdatum van de huidige straatmuur is niet gekend. Zeer waarschijnlijk kreeg de straatmuur het actuele voorkomen circa 1859-1860, gelijktijdig met de opbouw van de U-vormige inkompartij (cf. gravure van rond 1859, gepubliceerd in De Meulemeester, 1912, 107).

De bakstenen straatmuur, die de binnentuin en de speelplaats nabij de kerk afsluit, is samengesteld uit verdiepte spaarvelden en lisenen met gecementeerde plint en werd deels verhoogd aan de voormalige speelplaats van de kleuterschool. De karmijnrode kleurstelling correspondeert met de afwerking van de U-vormige inkompartij en van de vroegere noordoostelijke schoolvleugel. Ter hoogte van de binnentuin is de muur onderbroken door een poortje, gevat tussen een hardstenen omlijsting met kroonlijst, onder een overstekend zadeldakje met houten genagelde vleugel deur (cf. gravure van circa 1859, 1890 en omstreeks 1912). Het muurdeel aan de kleuterspeelplaats wordt op drie plaatsen doorbroken; uiterst links door een midden 20ste-eeuwse elektriciteitscabine, in het midden door een poortje eveneens gevat tussen hardstenen omlijsting met kroonlijst onder overstekend zadeldakje die voorheen toegang verschafte tot de lekenkerkingang (cf. gravure van circa 1859), rechts een later geplaatst smal deurtje. De rechts afgeronde muur wordt tenslotte begrensd door een brede poortdoorn met ijzeren poort tussen hardstenen hekpijlers waarvan de korfboogvormige bekroning deels verwijderd is. Naar alle waarschijnlijkheid werd deze poort gelijktijdig met de verbouwingen aan de kerk onder

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

leiding van Louis Bert – de l'Arbre geplaatst, na de tweede herplaatsing van de lekentoeegang (cf. gravure van 1890).

Speelplaats (vroegere begraafplaats/kerkhof) en voormalige huishoudschool (1899)

De thans met tegels verharde *speelplaats* ten noordwesten van de Onze-Lieve-Vrouwekerk, tot voor kort gebruikt door de kleuters van de Vrije Basisschool Hunnegem, is bereikbaar via de hierboven vermelde eind-19de-eeuwse poort. Algemeen wordt aangenomen dat deze plek vanaf de oprichting van de parochiekerk Hunnegem als begraafplaats in gebruik was en zodoende tot de oudste historische locaties van Geraardsbergen behoort.

Op het Primitief Plan van 1828 (hernomen in 1880) wordt deze zone als deel van het openbaar domein en de Hunnegemstraat opgetekend. Wellicht was het terrein toch van de straat afgescheiden zoals weergegeven op de Atlas der Buurtwegen van circa 1845 die het wegtracé nauwkeuriger in kaart brengt. Pas bij de kadastrale notering van de heraanleg van de straat in 1860, krijgt de speelplaats haar actuele begrenzing en wordt het bij de kloosterpercelen gevoegd (cf. mutatieschetsen 1860/5).

Op de gravure van omstreeks 1912 wordt deze ruimte voorgesteld met een verharde ondergrond, een afzomende bomenrij en een ijzeren hekwerk langsheen het lekenpad parallel aan de huishoudschool.

De straatmuur, ten noordwesten, werd in de loop van de 20ste eeuw aan de speelpleinzijde uitgebreid met lage bakstenen volumes met centraal een overdekte open speelruimte.

De voormalige *kleuter-, lagere en huishoudschool*, vormt de zuidwestwand van de speelplaats. Dit volume van 1899 naar ontwerp van Louis Bert-de l'Arbre, is typerend voor eind-19de-eeuwse traditionele schoolarchitectuur. Het betreft een sobere baksteenbouw van vijf traveeën en twee bouwlagen onder leien zadeldak verticaal geleed door middel van brede lisenen. Horizontaal belijnd door hoge rechthoekige vensters op lekdrempels, baksteenfries en houten kroonlijst. Blinde zuidoostelijke zijgevel. Het schoolgebouw werd rond 1963 achteraan uitgebreid met een laagbouw onder plat dak met klassen.

Onze-Lieve-Vrouwekerk of voormalige kloosterkerk (beschermd als monument bij koninklijk besluit 28 december 1936)

De Onze-Lieve-Vrouwekerk is verdiept gelegen en situeert zich ten zuidwesten van het U-vormige inkomgebouw. Het gebedshuis is het oudste gebouw van de Hunnegemsite. De precieze bouwgeschiedenis is nog niet geheel bekend is.

Het naar het noordoosten georiënteerde, in kern minstens tot de 11de eeuw opklimmende romaanse kerkje vertoont verschillende bouwsporen. Het huidige uitzicht is het resultaat van bouwcampagnes en restauraties in de 13de, 14de, 19de en 20ste eeuw.

De voormalige parochie- en kloosterkerk heeft het voorkomen van een deels ingesloten zaalkerk, waarvan de plattegrond een schip van zes traveeën en een smaller koor met één rechte travee en driezijdige sluiting ontvouwt. Het geheel wordt afgedekt door middel van één steil leien zadeldak voorzien van een eveneens met leien beklede achtzijdige klokkenruiter boven de derde travee, waarvan de actuele vormgeving sterkt gelijkt op midden-16de – en begin-17de-eeuwse afbeeldingen.

Het kerkje is opgetrokken uit veldstenen van diverse groottes, van onder meer kwartsiet, Doornikse kalksteen, lokale ijzerzandsteen, en voor de jongere invullingen uit baksteen.

Het uitzicht van de tuitvormige *zuidwestgevel* met huidige inkom, is deels het resultaat van de laatste restauratie in 1964-1965, uitgevoerd door Ph. Van der Putten. De oorspronkelijke romaanse gevel is voorzien van een neogotisch getint spitsboogportaal met opgeklampte

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

poort, geflankeerd door toegevoegde bolkozijnen. Daarboven, een gotisch spitsboogvenster met vernieuwd maaswerk. De puntgeveltop vertoont sporen van hersteld metselwerk.

De noordwestelijke zijgevel (aan de speelplaats) vertoont een bouwnaad na de derde travee die wijst op de uitbreiding van het oudste romaanse gedeelte (zaalkerkje). De verhoging na 1382 is zichtbaar door het verschil in parement, waarbij de stenen in een groter en regelmatig verband onder de daklijst geplaatst zijn. Het schip wordt verlicht door middel van vier romaanse rondboogvenstertjes, waarvan het eerste een blind venster is. Mogelijk werd dit venstertje gedicht bij de herinrichtingswerken aan het doksaal onder leiding van Louis Bert-de l'Arbre. In de eerste westertravee is er ook een gerestaureerde rondboogdeur, de voormalige lekentoeegang, geopend na de herinrichting van het koor circa 1890 (cf. gravures van circa 1859, 1890 en 1912). In de zesde travee ontwaart men een mijterboogvormig venster omgeven door sporen van een gedicht spitsboogportaal dat naar alle waarschijnlijk in relatie stond met het haaks geplaatste korte volume dat te zien is op de kaart van A. Sanderus van 1641.

Het inspringende koor is voorzien van een gotisch spitsboogvenster gevat in een natuurstenen omlijsting met negblokken en dito afzaat. Het gotisch maaswerk met glas-in-lood is heden aan de buitenzijde aan het zicht onttrokken door een voorzetbeveiliging.

De overige gotische spitsboogvensters in de 14de-eeuwse meerhoekige koorsluiting, zijn door de plaatsing van de U-vormige inkomvleugel circa 1859-1860 volledig ingebouwd.

De zuidoostelijke kerkgevel, die uitgaat op de kleine pandhof, is witgekalkt met accentuering van de lintvoegen. Deze gevelafwerking stemt daarmee overeen met de andere witgeschilde in kern 17de-eeuwse pandgevels.

De begane grond wordt voorafgegaan door de aangebouwde bakstenen kloostergang onder lessenaarsdakje verlicht door middel van spitsbogige vensters en deur. Het bovenste deel van de zuidoostgevel is doorbroken door twee grote rondboogvensters en een klein romaans venstertje en vertoont vlak voor het versmallende koor een rest van een liseen of een uitgelengde console.

Kloostervleugels met zusterkoor, pandhof, pandgang, tuin en boomgaard

Het in 1624 opgerichte, en later verbouwde benedictinessenklooster, situeert zich ten zuiden van de Hunnegemkerk en is geschikt rondom een vierkante met gras begroeide binnentuin gekend als pandhof of 'claustrum'. Het centrale Moeder met Kindbeeldje op een samengestelde sokkel (gotische zuil met bladwerkkapiteel), werd naar verluidt in de loop van de 20ste eeuw geplaatst.

Drie kloosterpanden sluiten aan bij de zuidoostelijke kerkgevel. De zuidwestelijke en de zuidoostelijke vleugels in traditionele stijl bevatten de oudste delen. Het zusterkoor van 1887 werd tegen de 17de-eeuwse noordoostelijke pandvleugel gebouwd.

Het zuidwestelijk pand, haaks tegen de kerk, telt zeven traveeën en twee verdiepingen onder een zadeldak (leien) met klokkenstoeltje, en klimt in kern op tot de 17de eeuw.

Het baksteenmetselwerk van de tuingevel vertoont sporen van diverse latere herstellings- en aanpassingswerken. De verwerking van zandsteen voor de sokkelafschuining, de onderdorpels en negblokken van de benedenvensters en de steigergaten, alsook de muurankers met kram en krul verwijzen naar de 17de-eeuwse oorsprong. De dubbele letter V in zwart gesinterde baksteen is zeer waarschijnlijk nog een metselaarsteken uit de ontstaansperiode.

De rechthoekige muuropeningen, deels met in het gevelvlak geplaatste hardstenen lateien, vervangen de vroegere kruiskozijnen, waaraan de sponning met luikduimen, de enkele en dubbele ontlastingsbogen herinneren. In de sokkel werden verschillende 17de- en 18de-eeuwse sobere graftekens van de zusters ingemetseld, na de ruiming van het kloosterkerkhof in 1963. Deze dertien ruitvormige en één vierkant blauwe hardstenen,

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

gedateerd tussen 1660-1769, zijn niet decoratief uitgewerkt. Ze beperken zich tot de vermelding van de naam, sterfdatum en soms de functie, van de overleden zuster.

De verankerde binnentuingevel is op de bovenverdieping witgekalkt, analoog aan de gevelafwerking van de kerk en de zuidoostelijke vleugel, en doorbroken door rechthoekige vensteropeningen. De zandstenen steigergaten, daklijstbalkjes, muurankers met kram en krul, en sporen van ontlastingsboogjes verwijzen naar de 17de-eeuwse kern van deze vleugel.

De begane grond wordt voorafgegaan door de aangebouwde omlopende pandgang in neogotische stijl onder lessenaarsdak. De pandgang in donkere baksteenbouw, doorbroken door spitsbogige vensters onder dito druiplijstjes, is op basis van stijkenmerken eind-19de-eeuws en gaat typologisch en volgens iconografisch materiaal terug op de historische circulatieweg (gravure van circa 1859, 1890, 1912).

Het zuidoostelijk pand, van dertien traveeën met twee verdiepingen boven de kelderverdieping onder een ver overstekend leien zadeldak en rechter aandak, klimt in kern eveneens op tot de 17de eeuw.

Deze verankerde bak- en zandsteenbouw is afgelijnd door massieve zandstenen hoekblokken en vertoont dezelfde traditionele stijkenmerken als het zuidwestelijk pand. Tal van decoratieve elementen verwijzen naar de 17de-eeuwse oorsprong van deze kloostervleugel. De met natuursteen afgeboorde hoge kelderverdieping heeft getraliede keldergaten, een bolkozijn en twee rondbogige kelderdeuren met oud smeedwerk aan de kelderluiken, gevat in een zandstenen omlijsting met druiplijstje. De rechthoekige vensters met negblokken en dubbele ontlastingsboogjes op de verhoogde begane grond refereren naar de vroegere kruisvensters; de boven- en onderdorpels in blauwe hardsteen werden wellicht in de loop van de 18de eeuw geplaatst. De kleine rechthoekige bovenvensters zijn ook nog deels voorzien van zandstenen elementen en corresponderen qua plaats en vormgeving met deze in de binnentuingevel.

De rechthoekige deur in de tuingevel onderbreekt de hoge sokkel in de vierde travee door het jongere bordes van vijf treden (dat toegang verschaft tot de keuken). In de twee rechter traveeën van de 17de-eeuwse kloostervleugel werden in de jaren 1970 recentere vensters onder ijzeren lateien geplaatst, waarvan één groot op de begane grond. Hierachter zit de haakse noordoostelijke kloostervleugel, waarvan de begane grond onder leiding van Dom Antonius Maes werd gemoderniseerd.

De afwerking van de binnentuingevel van de zuidoostelijke vleugel is haast identiek aan het zuidwestelijke pand. De verankerde bovenverdieping is witgekalkt, vertoont zandstenen steigergaten, daklijstbalkjes en sporen van ontlastingsboogjes. De begane grond wordt eveneens voorafgegaan door een omlopende neogotische kloostergang in donkerbruine baksteen onder lessenaarsdak, met spitsbogige vensteropeningen en druiplijstje met afgeschuinde tegeldorpels en een gelijkvormige deur in de tweede travee.

Anno 1833 werd de zuidoostelijke vleugel oostwaarts uitgebreid met een tweelaags schoolgebouw, volgens het kadasterarchief, de jaarankers '1833', de bouwnaad en het verschil in metselwerk in de tuingevel. Deze sobere baksteenbouw van vier traveeën, bovenaan afgelijnd door een getrapte baksteenboord is afgedekt door een leien zadeldak met dakkapel. De 19de-eeuwse vensters werden in de loop van de 20ste eeuw vervangen door de huidige exemplaren onder ijzeren lateien.

Het schoolgebouw van 1833 werd volgens het kadasterarchief in 1947 achteraan ingebouwd door en aan de tuinzijde verlengd met een lager volume in lichtere baksteen, van twee bouwlagen en dito traveeën onder een zadeldak. Toegang tot dit onderwijsgebouw onder meer via de opengewerkte noordwestelijke zijpuntevel.

Ten zuidwesten werd de zuidoostelijke kloostervleugel uitgebreid met een haaks verankerd baksteenvolume, voorheen met neerhoffunctie dat in verschillende periodes tot stand is

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

gekomen. Het oudste gedeelte dat reeds opgetekend is op het Primitief Plan van circa 1828, betreft het uitspringend volume van twee bouwlagen onder plat dak met gedichte muuropeningen. Dit werd zuidoostwaarts gefaseerd verlengd met de langwerpige eenlagige poort- en stalvleugel onder pannen zadeldak met centrale korfboogvormige doorrit, met 19de-eeuws uitzicht (cf. kadastermutaties van 1870, 1891 en 1926).

De noordoostelijke kloostervleugel bestaat uit twee volumes; de in kern 17de-eeuwse pandvleugel en het in 1887 naar ontwerp van Louis Bert-de l'Arbre toegevoegde zusterkoor. Het fraaie 19de-eeuwse neogotische koor der religieuzen is enkel via de pandhof zichtbaar. Het merkwaardige gebouw telt zeven traveeën en wordt afgedekt door een leien zadeldak met drie neogotische dakvensters. De baksteengevel, in een warm oranje-rood metselwerk met geaccentueerde voegen, wordt verticaal geleed door versneden steunberen. De verticaliteit wordt extra versterkt door de slanke spitsboogvormige drielichten met centraal rozet, met glas-in-lood, in de verdiepte spitsboogvormige venstertraveeën. In de eerste, de zesde en de zevende travee zijn de drielichten respectievelijk in functie van het doksaal, de vestibule van de zusters en de pandgang niet geplaatst en/of kleiner uitgevoerd.

De in kern 17de-eeuwse pandvleugel situeert zich ten noordoosten van het zusterkoor en kijkt uit op een van de speelplaatsen.

Deze vleugel van twee bouwlagen onder een leien zadeldak met gedichte dakvlakvensters ter hoogte van de vroegere dakkapellen of -vensters, werd in de loop van de 20ste eeuw grondig verbouwd. Heden is het pand grotendeels ingebouwd tussen de schoolvleugel van 1947 en het U-vormig inkomgebouw van circa 1860, waardoor slechts vier traveeën zichtbaar zijn. Dit deel vertoont gewit metselwerk met grote rechthoekige muuropeningen onder I-lateien en in 1926 toegevoegde luifel (cf. mutatieschetsen 1926/6). De daklijstbalkjes onder het zadeldak en de muurankers verwijzen nog naar de oude oorsprong van dit volume.

Tuin achteraan

De naar beneden glooiende ommuurde tuin ten zuidoosten van de klooster- en schoolsite wordt begrensd door de deels gedempte zijtak van de Dender, de zogenaamde Kleine Dender.

Op basis van historisch kaartmateriaal, kadasterarchief en iconografische bronnen mag aangenomen worden dat deze zone nooit bebouwd is geweest. Op de Ferrariskaart van 1771-1778 wordt het terrein binnen de eveneens opgetekende kloostermuren verdeeld in deels beboomde rastervormige percelen. Op de gravure van Theo L. L'Haire omstreeks 1912 wordt de tuinzone afgebeeld als een bebloemde en beboomde wandeltuyn voor de zusters, met speelweide, grot, loofgang, kapel en moestuin.

Deze tuinzone verloor na het vertrek van de laatste zusters in 2008 haar aanleg en geraakte volledig overwoekerd. Door recente ruimingswerken werden diverse betekenisvolle tuinornamenten terug zichtbaar.

Het centrale pad met in de as en tegen de kloostermuur gebouwde neogotische kapel is nog aanwezig en in goede staat. Deze open kapel met schuingeplaatste gevelhoeken, opgetrokken in bak- en hardsteen, onder een leien zadeldak bood ruimte voor een persoon om te bidden. Voortgaande op het in de kapel bewaarde plaasteren polychrome beeld geplaatst in de daartoe voorziene hardstenen rondbogige beeldnis, is dit gebedshuisje gewijd aan de H. Scholastica, patroonheilige van de zusters. Naast het beeld bleef ook een houten bidbank met neogotische stijlkenmerken bewaard.

Ten noordoosten van de kapel, langsheen de kloostermuur, is ook een loofgang (of berceau) van doorgegroeiide maar voorheen geknotte en geleide haagbeuk terug zicht- en bereikbaar. Ook deze loofgang is afgebeeld op de gravure van Theo L. L'Haire. Dit tuinornament geldt vanaf de 17de eeuw als typisch tuinonderdeel bij kasteel- en kloostertuinen. In kloostertuinen werden de loofgangen ook toegepast als reminiscentie aan de kloostergang, als ruimte voor gebed en bezinning.

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

Vorbij de muurknik bevindt zich een grote grot vooraan omzoomd door een laag ijzeren hekje. Deze grote constructie werd volgens een opschrift binnenin opgericht ter ere van Sint-Benedictus en vervaardigd in 1895 door 'HIPPOLYTE JULES ET/ GUSTAVE FLAMANT/ DE GRAMMONT/ (...) RENT CONSTRUIRE CETTE/ GROTTTE DE L'HONNEUR/ DE ST.BENOIT/ 11 JUILLET 1895'. De grot is samengesteld uit een combinatie van echte stenen met cementrustiek.

In de nabijheid staan nog een aantal coniferen en buxus, beplanting die kenmerkend is voor een kloostertuinaanleg en ook afgebeeld werd op de gravure van circa 1912 van Theo L. L'Haire.

De grote tuinzone is typologisch kenmerkend voor de onlosmakelijke verbondenheid van een grote kloostertuin bij een kloostersite. In Hunnegem is deze tuin functioneel ingeplant op een deel van het terrein dat minder in aanmerking kwam voor bewoning wegens het overstromingsgevaar en hoge grondwaterpeil. Het tracé van de nog aanwezige hoge in donkerbruine baksteen gemetste kloostermuur gaat volgens iconografische bronnen minstens terug op de eind-18de-eeuwse toestand en typeert het traditionele gesloten karakter van dergelijke kloostersites.

Boomgaard zijwaarts

Ten zuidwesten van de voormalige kloostergebouwen omsloten door een bakstenen kloostermuur op een langwerpige terrein met in het midden een rest van de massieve middeleeuwse stadsomwalling versterkt met zware steunberen, situeert zich de vroegere kloosterboomgaard. Voortgaande op iconografische bronnen was ook deze zone minstens vanaf de nieuwe tijd onbebouwd.

Deze zone werd in 2015 archeologisch onderzocht in functie van de inplanting van een grootschalig zorgproject.

U-vormig inkomgebouw (19de eeuw)

Het midden-19de-eeuwse U-vormige inkomgebouw bevindt zich ten noordoosten van de Onze-Lieve-Vrouwekerk. Het uiterst linkse poortje in de straatmuur verleent toegang tot de rechthoekige binnentuin, waarrond drie vleugels U-vormig gegroepeerd zijn.

Deze rood beschilderde baksteenbouw in neoclassicistische stijl, van twee bouwlagen onder doorlopende deels afgewolfde leien zadeldaken die in de zuidwesthoek aansluiten op het koordak, dateert van rond 1859.

De hoofdvleugel, parallel aan de straat, is een lijstgevel van negen traveeën. Het centrale drie traveeën brede risaliet wordt afgelijnd door witgeschilderde hoekblokken en bekroond door een hogeropgaand driehoekig fronton voorzien van een halfbogig dakvenster met waaivormig smeedwerk. De hele gevel wordt voorts horizontaal geaccentueerd door middel van een gecementeerde plint, witgeschilderde muurbanden, negblokken en een gekorniste kroonlijst. Het opschrift 'Pensionnat Hunnegem' was voorheen ook in de borstwering aangebracht (cf. gravure van omstreeks 1912), maar is thans niet meer aanwezig. Volgens vergelijking van de stijlkenmerken en de verschillende gereproduceerde gravures, dateert de actuele gevelafwerking van na 1890 en omstreeks 1912. Naar alle waarschijnlijkheid werd het parament verrijkt na 1904/1906 om stilistische eenheid te creëren met de nieuwe noordoostelijke schoolvleugel. De rode kleurstelling werd volgens mondelinge bron in de tweede helft van de 20ste eeuw (opnieuw?) aangebracht.

Het schrijnwerk van de rechthoekige vensters werd in het laatste kwart van de 20ste eeuw grotendeels vernieuwd; op de begane grond naar midden-19de-eeuws oud model met afgeronde kanten. De dito deuren in de tweede en zesde travee zijn gevat in een vlakke omlijsting van hardsteen, waarvan de centrale inkomdeur bijkomend versierd is met een glas-in-loodvoorstelling van Onze-Lieve-Vrouw van Hunnegem.

De zijvleugels van respectievelijk vijf (links, ten oosten) en zes traveeën (rechts, ten westen) vertonen een gelijkaardige gevelopbouw, muuropeningen en gevelafwerking in

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

neoclassicistische stijl. De kopgevels van beide volumes aan de Gasthuisstraat hebben identieke grote imitatie-drielichten, wat de symmetrie versterkt.

De oostvleugel is aan de binnentuinzijde bijkomend voorzien van een deur uiterst rechts en links, een imitatievenster op de begane grond én een X-vormig anker in de rechtervenstertravee.

De westvleugel is toegankelijk via een deur in de eerste travee. Deze vleugel behield op de begane grond de oorspronkelijke midden-19de-eeuwse vensters met kleine roedeverdeling en afgeronde hoeken, én heeft zowel beneden als boven in de tweede travee een blind venster.

In tegenstelling tot de decoratieve afwerking van de voorgevels, zijn de achtergevels van het U-vormige inkomgebouw zeer sober. Het betreft eenvoudige verankerde bakstenen lijstgevels opengewerkt met rechthoekige muuropeningen voorzien van 20ste-eeuws schrijnwerk. Hier en daar zijn er sporen van aanpassingswerken zichtbaar, zoals in de oostvleugel ter hoogte van de afgebroken haaks geplaatste zuidelijke schoolvleugel van 1906. De westgevel van de westelijke vleugel, die uitgaat op de voormalige begraafplaats en aansluit met de kerk, is het gaafst bewaard. Deze baksteengevel wordt geritmeerd door rechthoekige venster- en deuropeningen met diefijzers op de begane grond ter hoogte van de circa 1860 heringerichte sacristie.

De binnentuin vertoont centraal een gekasseid breed pad, leidend naar de voordeur en omlopend langs de zijvleugels, aan weerszij begrensd door een grasperk.

Vlak na de nieuwbouw in het midden van de 19de eeuw, beperkte de aanleg zich tot een ruitvormig pad dat de voortuin in vier begraasde perken verdeelde (cf. gravure van circa 1859). In het begin van de 20ste eeuw was de binnentuin bijkomend voorzien van siervazen op sokkels, pauwenbollen, een lovergang, bomen en beplanting tegen de straatmuur (cf. gravure van omstreeks 1912).

Straatvleugel (20ste eeuw)

De schoolvleugel parallel aan de Gasthuisstraat, ten noordoosten van het U-vormig inkomgebouw werd gefaseerd opgericht in 1904 en 1906. De straatvleugel van twee bouwlagen en zeven traveeën onder een doorlopend zadeldak, behoort thans deels tot de school en is deels opgedeeld in wooneenheden. De eclectische afwerking ervan sluit stilistisch aan bij de neoclassicistische inkompartij en illustreert de historische verbondenheid ervan met het school- en kloostercomplex van 1859-1860.

De lijstgevel is horizontaal gemarkeerd door een hoge gecementeerde plint, doorlopende lekdrempels en dito beschilderde venster- en deuromlijstingen op de begane grond en bovenverdieping, fraaie sierankers, en aflijnende tandlijst met dropmotief onder de dakgoot. Enkelvoudige en gekoppelde rondboogvensters met vernieuwd schrijnwerk in kunststof. Gelijkwaardige deur en poort in de derde, vierde, zesde en zevende travee. Het roodgeschilderd parament met accentuerende beige ontlastingsbogen en banden, als imitatie bak- en zandsteen, werd volgens mondelinge bron in de loop van de 20ste eeuw aangebracht. De laatste travee en afzonderlijke woning (huisnummer 94) is heden grijs geschilderd.

Aan het baksteenmetselwerk van de achtergevel is de gefaseerde totstandkoming van de straatvleugel herkenbaar. De laatste vijf venstertraveeën, ten noordoosten, corresponderen met de voorgevel en vertonen dezelfde gevelritmering, -geleding en plaatsing van muurankers en vensters. De eerste traveeën werden volgens het kadasterarchief circa 1906 naar de speelplaats toe vergroot en wellicht dan ook voorzien van de met smeedijzeren zuilen overdekte gaanderij. In het metselwerk zijn ook de sporen zichtbaar van de tussen 1966 en 1981 afgebroken haakse schoolvleugel van 1904.

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

De speelplaats achter de straatvleugel omvat twee niveaus. Tegen de bakstenen schoolmuur, deel van de voormalige kloostermuur, staat een met losse stenen gevormde kleine 20ste-eeuwse Onze-Lieve-Vrouw van Lourdesgrot met bovenaan een Onze-Lieve-Vrouw van Lourdesbeeldje in een uitgespaarde nis en vooraan afgeboord met een laag ijzeren sierhekje.

Meer ten zuiden, situeert zich de nieuwe eenlaagse klasvleugel, van circa 1988, met L-vormige plattegrond onder een pannenzadeldak.

INTERIEUR

Voor de beschrijving van het interieur wordt dezelfde volgorde als voor het hierboven beschreven exterieur gehanteerd.

Voormalige huishoudschool (1899)

De voormalige huishoudschool is in het masterplan voor de zorgsite, die ter hoogte van de moestuin zal worden ingeplant, en waarvoor er momenteel een vergunningsprocedure loopt voorzien om grotendeels te verdwijnen. Enkel de voorgevel zal in het nieuwe project bewaard blijven en meegenomen worden in de afbakening van het beschermingsvoorstel. Dit gebouw is daarom niet bezocht en het interieur wordt niet meer beschreven.

Onze-Lieve-Vrouwekerk of voormalige kloosterkerk (beschermd als monument bij koninklijk besluit 28 december 1936)

De kloosterkerk wordt gekenmerkt door een eenbeukige binnenruimte met deels witgeschilderde en bepleisterde wanden, met in het schip ter hoogte van de plint thans overschilderde 19de-eeuwse imitatie natuurstenen afwerking. Het interieur is overkluisd door een wit bepleisterd spitstongewelf boven een merkwaardig zichtbare dakstoel, verfraaid met geometrische neogotische schilderingen en met kapsporen van de vroegere pleistering. De kerkvloer is samengesteld uit grote gepolijste hardstenen die in het verhoogde kerkkoor overgaat in een zwart-witte tegelvoer met centraal een stervormig met verschillende gekleurde marmersoorten ingelegd rozet.

Hoogkoor: Het rechthoekig schip wordt afgesloten door een smaller en iets verhoogd koor, thans met een afgeronde driehoekige koorsluiting. Achter de door Louis Bert-de l'Arbre gesloten zuidelijke koorwand is er nog een deel van één van de eind-14de-eeuwse kalkzandstenen spitsboogvensters via de bovenverdieping van de in 1859-1860 aangebouwde U-vormige inkompartij zichtbaar. Het betreft een spitsbogig bovenlicht met twee driepassen en centraal een vierpas, met sporen van vensterglas. De overige spitsboogvensters zijn dichtgemetseld en heden verscholen achter het pleisterwerk.

Het bovendeel van de koorwand is verfraaid door Louis Bert-de l'Arbre met een doorlopende schildering op doek onder spitsboogjes met driepassen en onderaan met een tekstboord in gotisch schrift. Volgens het onderzoek van Van Bockstaele werd deze wandafwerking vervaardigd tussen 1891-1894.

De voorstelling is gesitueerd in een grote open ruimte met fraaie geel-paarse tegelvloer tegen een wand van goudbrokaat. In het midden zit een tronende gekroonde Onze-Lieve-Vrouw van de Vrede met een staand Jezuskind op haar schoot, op een gotisch uitgewerkt baldakijn verfraaid met een goudbrokaten doek. Moeder en Kind richten hun blik naar rechts en kijken naar een kloosterzuster, de priorin die onder goedkeurend toezicht van haar beschermengel, de abdisse, aanbiedt aan Onze-Lieve-Vrouw, verwijzend naar het historische feit dat de eerste priorin in 1627 als priorin en niet als abdis wenste te zetelen (rechts). Ze wordt gevolgd door zusters en novicen van de priorij en tenslotte door de knielende echtgenote van Louis Bert, mevrouw Justine Virginie de l'Arbre met haar patroonheilige Justina met zwaard.

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem - monument en stadsgezicht

Aan de linkerzijde van Onze-Lieve-Vrouw van de Vrede houdt de H. Amandus de kerk van Hunnegem in zijn hand, de eerste patroonheilige van de Hunnegemkerk en mogelijk een (foutieve) verwijzing naar de H. Amandus als bekeerder van de Denderstreek. De heilige wordt gevolgd door bedelmonniken met daarnaast de afbeelding van de schilder-mecenas Louis Bert met de H. Lodewijk als diens patroonheilige.

Voorts worden tegen de koorwand elf geschilderde tafereelen uit het leven van de H. Benedictus en de H. Scholastica verteld, tegen eenzelfde achtergrond.

Onder deze metershoge wandschilderingen, is er een hoge omlopende nagelvaste houten 19de-eeuwse lambriseringswand met briefpaneel in neogotische stijl aangebracht. In de noordwestelijke wand is er een ingewerkte deur naar de sacristie. De zuidoostelijke lambriseringswand wordt onderbroken door een hoge afscheiding in hout met glas-in-loodramen als toegang tot het zusterkoor. Volgens de bewaarde plannen werd het oorspronkelijke traliwerk onderaan in deze beglaasde wandafscheiding door Dom Antonius Maes in 1973 vervangen door een glas-in-loodwand in overeenstemming met de 19de-eeuwse constructie. Volgens oude foto's werd in diezelfde periode ook de tot het plafond rijkende neogotische achtergrondschilderingen, deels overschilderd.

De nagelvaste cultuurgoederen die zich in de kerk bevonden bij de bescherming in 1936 of die bij koninklijk besluit van 21 februari 1974 (machtiging tot uitvoeren van herstellingswerken aan het binnenwerk van de gerangschikte kapel Onze-Lieve-Vrouw) in de kerk mochten verplaatst worden, zijn beschermd:

De nagelvaste cultuurgoederen in het hoogkoor die beschermd zijn:

- Centraal een vast volksaltaar in een eclectische stijl met neobyzantijnse stijlelementen. De gepolijste altaartafel wordt gedragen door twee massieve zuilvormige poten met hardstenen console met gestileerde griffioenen; 19de-eeuws;
- Centraal in het hoogkoor aan de koorwand vastgehecht ongepolychromeerd houten beeld van Onze-Lieve-Vrouw met Kind omgeven door rocailles op console. Dit beeld lijkt sterk op het 16de-eeuwse bedevaartsbeeld;
- Tabernakel, met een scène uit het leven van de H. Benedictus, op een koperen sokkel, 19de-eeuws (door KIK gedateerd).

De roerende cultuurgoederen in het hoogkoor die niet beschermd zijn:

- Twee klapstoelen in hout met lederen zitting, in 18de-eeuwse stijl volgens KIK;
- Twee deels gepolychromeerde houten koorzetels met hoge rug bestemd voor de abdis/priorin, neogotisch, 19de-eeuws volgens KIK. Deze houten priorinnenzetels bevonden zich in het zusterkoor vóór de omvorming tot tentoonstellingszaal, zoals blijkt uit bewaard historisch fotomateriaal;
- Lezenaar, neogotisch;
- Gepolychromeerde houten reliekbuste van H. Amandus van Maastricht (voorgesteld als bisschop met schaalmodel van de kloosterkerk, mijter en staf), door KIK 18de-eeuws gedateerd, geplaatst op jongere sokkel;
- Gepolychromeerde houten buste van H. Amandus van Maastricht op reliekhouder, door KIK in 18de eeuw gedateerd (Hoste, 1974, 152).

Schip: Een scheiboog vormt een visuele scheiding tussen het smallere hoogkoor en het bredere schip.

In het boogveld bovenaan de schipzijde, is een grote schildering aangebracht met centraal een tronende Christus aan weerszijden geflankeerd door gevleugelde engelen, vervaardigd door Louis Bert in de periode 1899-1900.

De schildering is verrijkt met twee opschriften 'GLORIE ZIJ AAN GOD IN DEN HEMEL EN VREDE OP AARDE AAN DE MENSCHEN VAN GOEDEN WIL' (bovenaan)
'WY LOVEN U, WY GEBENEDYDEN U WY AANBIDDEN U WY DANKEN U OM UWE GROOTE GLORIE O HEER GOD HEMELSCHEN KONING'(onderaan)

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

Achteraan tegen de zuidwestgevel wordt de geschiedenis van de kerstening van de streek door de H. Amandus, de stichting van Hunnegem als bakermat van Geraardsbergen en de stichting van de stad zelf geschilderd weergegeven, vervaardigd tussen 1894 en 1898. De iets minder rijkelijk uitgewerkte figuren zijn geplaatst tegen een achtergrond die doet denken aan een burcht met torentjes; onderaan zijn de taferelen voorzien van een verklarend opschrift in gotische letters.

De wandschildering wordt overdekt door de balkenroostering van het overstekende doksaal, gedragen door een zware moerbalk met dito sleutel. Het doksaal is afgesloten door een houten balustrade. Destijds voorbehouden voor zieke of minder mobiele zusters.

De nagelvaste cultuurgoederen in het schip die beschermd zijn:

- Centraal aan de scheiboog is een groot figuratief uitgewerkt gepolychromeerd houten triomfkruis met later toegevoegd Heilig Geestmotief vastgehecht. De inventaris van het KIK dateert het beeld in de 17de eeuw. Het is afkomstig van de stichting van Hunnegem in Dendermonde en werd na de opheffing van het Dendermondse convent in 1797 door de overblijvende zusters aan de medezusters van Hunnegem geschonken en in de kerk geplaatst (Hoste, 1974, 64-66);
- Aan weerszijde van de scheiboog zijn gepolychromeerde 19de-eeuwse plaasteren beelden op gemarmerde houten sokkels geplaatst: H. Scholastica (noordwestkant) en H. Benedictus (zuidoostkant), patroonheiligen van de orde. Deze beelden, vanouds horende bij de kerk en de zusters, werden volgens de bouwplannen van Dom Antonius Maes bij de verbouwwerken in de jaren 1970 op een sokkel tegen de scheiboog in de kerk geplaatst (Hoste, 1974, 154-155);
- In het midden van de zijgevel op een wandconsole met bladmotief twee grote gepolychromeerde 19de-eeuwse plaasteren heiligenbeelden; Sint-Jozef met Kindbeeld (noordwestkant) en H. Antonius met Kindbeeld (zuidoostkant) op daarvoor bestemde met bloemen versierde consoles;
- Onder doksaal twee houten 19de-eeuwse biechtstoelen in neogotische stijl aan weerszijde van de centrale inkomdeur.

Kloostervleugels met zusterkoor, pandhof, pandgang, tuin en boomgaard

Pandgang: De drie kloostervleugels en de kerk zijn inwendig met elkaar verbonden door de omlopende pandgang, aangebouwd tegen de pandhofmuren. Deze smalle 19de-eeuwse gang werd in de jaren 1970 gemoderniseerd. Een voor die periode typische wit-zwarte tegelvloer werd geplaatst. De spitsboogvensters werden in 1973 voorzien van glas-inloodramen met de heraldische tekens van al de priorinnen van Hunnegem vervaardigd door de Brugse glazenier Roger Vande Weghe (Rogier Vandeweghe), ter vervanging van de typische neogotische beglaasde roedeverdeling.

Tegen de zuidoostelijke buitengevel van de kloosterkerk is een bronzen gedenksteen aangebracht met opschrift 'HIER RUST MOEDER REINE EULALIE VERANNEMAN DE WATERVLIET, DIE ANDERHALVE EEUW GELEDEN HET MONASTIEKE LEVEN BINNEN DEZE MUREN HERSTELDE DOOR HUNNEGEM TERUG TE SCHENKEN AAN ZIJN UITGEWEZEN ZUSTERS 1816-1966 M.D.B.' MDB staat voor Marc De Bruyn. Deze gedenksteen werd geschonken door de Oud-leerlingenbond.

Roerende cultuurgoederen in de pandgang, zijn:

- Tegen de pandhofmuur van de kerk in de hoek met de zuidwestelijke vleugel is er een staande klok, volgens KIK met geschilderde signatuur 'Paul Conrard à Liège' geproduceerd in Luik in de 18de eeuw.

Nagelvaste cultuurgoederen in de pandgang, zijn:

- Tegen de pandgangmuur van de zuidwestelijke kloostervleugel nabij de kerkingang, geplaatst op een zware rolwerkconsole een gepolychromeerd terracottabeeld van

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

Onze-Lieve-Vrouw met Kind; door het KIK 18de-eeuws gedateerd. Vanouds horend tot het patrimonium van de priorij (Hoste, 1974, 156) .

Zuidwestelijk pand: Het zuidwestelijk pand, georiënteerd naar de vroegere boomgaard, herbergt een 17de-eeuwse tongewelfde kelder die bereikbaar is via een steile zwenkende hard- en natuurstenen keldertrap vertrekkende vanuit de zuidoostelijke vleugel.

De vroegere refter en kapittelzaal, nu ingericht als oecumenische ruimte, is bereikbaar via een rondboogvormige deur in de as van de pandgang in de zuidoostelijke hoek op de begane grond. Deze ruimte herbergt nog de tot de 17de eeuw opklimmende moer- en kinderbalkenstructuur. De kamer kon niet betreden worden en bijgevolg niet fotografisch gedocumenteerd.

In het midden van de gelijkvloerse verdieping geeft een kwartslagtrap toegang tot de bovenverdieping.

Zoals in de andere kloostervleugels verliep de circulatie op de bovenverdieping aanvankelijk via een smalle doorlopende gang parallel aan de pandhof, die ten zuidwesten langsheen een trapje uitkwam op het doksaal. De vleugel was aan de tuinzijde opgedeeld in kleine kamers, de voormalige cellen. Rookkanalen met een aantal oudere typisch voor eenvoudige zuster gemeenschappen sobere houten schouw mantels waren in een aantal cellen aanwezig.

Recent (voorjaar 2016) werden de aankleding, de verlaagde plafonds en opdeling in kamers verwijderd en uitbroken. De oorspronkelijke ruimtedeling, structuur met dragende 17de-eeuwse balkenstructuur met zware geprofileerde moerbalken en plankenvloeren en sporadisch buitenschrijnwerk is daardoor terug zichtbaar. De toegang tot het doksaal bleef behouden. De plankenvloer is echter vervangen door beton.

Het zuidwestelijke pand wordt afgedekt door een over de drie kloostervleugels doorlopend monumentaal hoog en steil dakgebinte. Dit volgens stijlkenmerken als 17de-eeuws te dateren samengestelde eiken spantenstructuur, bestaande uit een muurgebint, bovenscheergebint en nokgebint met fraaie kromstijlen (naar vormgeving gelijkend op 16de-eeuwse Oud-Hollandse kappen), gesneden telmerken en geplaatst op een hoge gemetselde borstwering, is zeer merkwaardig.

Zuidoostelijk pand:

De volledige lengte van de zuidoostelijke kloostervleugel is onderkelderd. Via de later ingerichte keuken heeft men toegang tot het grote en hoge kelderniveau samengesteld uit een graat- en tongewelf met zwarte tegelvloer, zeker opklimmend tot de 17de eeuw. De keldertoegangen en vensters zijn allen gericht naar de achtertuin.

Op de begane grond bevinden zich de kamer van de priorin en de ontspanningsruimte. De circulatie verloopt langsheen de pandgang. De kamer van de priorin, gelegen tegenover het zusterkoor in de hoek met de noordoostelijke kloostervleugel was niet toegankelijk. De daarnaast gelegen voormalige recreatiezaal, tijdelijk ingericht als kinesitherapie ruimte behield de vroegere structuur en balkroostering van kinderbalken en drie bekapte moerbalken met geprofileerde balksleutels.

De bovenverdieping had dezelfde indeling met cellen en dezelfde circulatiewijze als de zuidwestelijke vleugel. De oorspronkelijke structuur was ook hier verstopt onder jongere afwerkingslagen en valse plafonds. Recent (voorjaar 2016) werd de binnenindeling verwijderd en zijn de dragende moerbalken met sleutels blootgelegd. De vormgeving van de balksleutels correspondeert met de zichtbare sleutels in de vroegere ontspanningsruimte op de begane grond, wat de 17de-eeuwse oorsprong van deze vleugel en de andere kloostervleugels bevestigt.

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

De zolderverdieping wordt eveneens afgedekt door de 17de-eeuwse historisch zeer interessante en waardevolle eiken spantenstructuur, die hierboven reeds beschreven werd.

Het volume van 1833 werd inwendig aangepast en verbonden met de vergroting van 1947. Een aantal 19de-eeuwse binnendeuren bleven behouden.

Noordoostelijke kloostervleugel die uit twee volumes bestaat:

Zusterkoor:

Begane grond: Het 19de-eeuwse neogotische voormalige zusterkoor is opgedeeld in twee zones. Een kleine afgescheiden ruimte of vestibule aan de zuidoostzijde, bereikbaar via de zuidoostelijke pandgang, wordt thans als berging gebruikt. Ter hoogte van de pandgang is er een spitsboogvormige deur met dito bovenlicht met kleine roedeverdeling. Volgens oude foto's was dit ijzeren maaswerk identiek aan het in de jaren 1970 vervangen roedewerk van de omlopende pandgangen.

De volledig met hout beklede kamer, afgedekt door een houten balkenroostering, verfraaid met een mooie cementtegelvloer met neogotisch motief, heeft nog een witgeschilderde trapkast in de noordoostelijke hoek.

De grote rechthoekige ruimte, thans ingericht als 'Paxzaal' en voorheen gebruikt als zusterkoor, wordt aan de pandhofzijde verlicht door hoge spitsboogvensters beglaasd met glas-in-loodramen. Tussen de kloosterkerk en het zusterkoor is een metershoge houten wand met glas-in-lood.

De ruimte is afgedekt door een in neogotische stijl decoratief uitgewerkte vlakke houten roostering van geprofileerde moer- en kinderbalken, gedragen door uitgelengde korbelen op geprofileerde stenen consooltjes en op verschillende plaatsen in donkere roodtinten geschilderd.

Jammer genoeg wordt de ruimte verlicht door grote TL-lichtbakken, die de beleving van de kamer negatief beïnvloeden. Een kamerbreed jonger vloerkleed bedekt de op de sommige plaatsen beschadigde betegelde ondergrond.

De 'Paxzaal' is voorts voorzien van een hoge omlopende houten lambrisering, met daarboven schilderijen die de volledige zuidoost- en noordoostwand beslaan én van een drietal zware opgeklampte spitsboogvormige deuren met neogotisch hang- en sluitwerk.

Schilderingen op de zuidoostgevel (achteraan): Tegen een donkerblauwe met goudkleurige sterren verlichte achtergrond wordt de aanbidding van het Lam Gods afgebeeld. Dit thema is volgens de Apocalyps weergegeven met Christus in Majestas, waarbij Christus wordt voorgesteld als de heerser over de hemel en aarde gezeten op een troon voor een amandelvormige stralenkrans en omgeven door zeven musicerende en op bazuinen blazende gevleugelde engelen. Bij de engelen staan oude mannen in witte gewaden die het Oude en Nieuwe Testament symboliseren. In de twee bovenhoeken zijn teksten uit het boek Openbaring, 10de hoofdstuk, vers 10 en 11 geschilderd, met daarnaast de wapenschilden van paus Leo XIII en de Gentse bisschop Mgr. Stillemans.

Schilderingen op de noordoostgevel: Centraal troont de H. Benedictus gezeten op een troon voor een wandkleed en een tapijt met neogotische motieven dat overgaat in een bebloemd grasveld, een zegenend teken makend en het geloofsboek vasthoudend. Het opschrift van het opengeslagen boek luidt ' VENITE FILII, AUDITE ME, TIMOREM DOMINI, DOCEBO VOS' verwijzend naar Benedictus' geloofsregel. De heilige wordt vergezeld van twee engelen en twee knielende monniken. Zowel links als rechts schrijdt een processie naar de heilige toe. De per twee geplaatste vier kerkvaders, gesteund door gevleugelde engelen, worden vergezeld door benedictijnen (links) en benedictinessen (rechts).

Uiterst rechts van dit tafereel, in de hoek met het hoogkoor, houden nog twee engelen banderollen vast met het opschrift 'PRIEZ POUR LE PEINTRE LOUIS BERT ET SON EPOUSE J. DE L'ARBRE'.

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

Schilderingen op de noordwestgevel (scheiding met hoogkoor): In de hoek naast de beglaasde wand met de pandhofgevel zijn twee scènes weergegeven uit het leven van Christus. Boven de pandgangdeur de voorstelling van de geboorte van Christus in de stal te Bethlehem, daarnaast de kruisdood van Jezus nabij een versterkte burcht. Onderaan is de schildering gedateerd april 1895.

Het merendeel van de aanwezige cultuurgoederen zijn sinds de omvorming tot tentoonstellingszaal in de jaren 1970 geplaatst in grote vitrinekasten of tentoongesteld op houten tafels. Tal van gebruiksvoorwerpen van de zusters (kroezen, teilen, heiligenbeelden onder stolp, secretaires, spiegels ...) zijn in de ruimte geplaatst.

De belangrijkste roerende cultuurgoederen thans bewaard in het zusterkoor die voor bescherming voorgedragen worden, zijn:

- Een gedetailleerde kopie van de zittende Onze-Lieve-Vrouw van Hunnegem gehuld in een lange gedrapeerde mantel met Kind op schoot met op de sokkel een gegraveerde inscriptie 'N.D. de Hunneghem/P.P.N.'. Het originele eikenhouten beeld, uit de 16de eeuw van de Brabantse school wordt door het KIK omstreeks 1520 gedateerd en wordt elders in Geraardsbergen bewaard.
Het oorspronkelijke houten Onze-Lieve-Vrouwebeeld van circa 42cm, waarvan de rug niet gebeeldhouwd is en de polychromie verwijderd werd, is vermoedelijk een overblijfsel van een door de geuzen verwoest altaarretabel. Algemeen wordt aangenomen dat het devotiebeeld in de plaats van het oorspronkelijke maar vernietigde Onze-Lieve-Vrouw van Hunnegem bedevaartsbeeld gekomen is;
- Sint-Anna leert Onze-Lieve-Vrouw als kind lezen, gepolychromeerd en gekleed houten beeld, 18de eeuw gedateerd, behoorde vanouds tot de kloostergemeenschap;
- Retabel met kruisingsgroep, gepolychromeerd en verguld hout, in neogotische stijl, vervaardigd in de 19de eeuw volgens KIK. Beeldhouwer onbekend. Naar alle waarschijnlijkheid betreft dit het neogotisch retabel dat de dames Geerts, Raemdonck en De Caluwe ter vervanging van een verwijderde renaissancevoorganger aan de congregatie schonken en dat in 1895 in de kerk werd geplaatst. Het retabel hing, volgens een oude foto uit de tweede helft van de 20ste eeuw, in de refter en kapittelzaal;
- Gekleed en gekroond gepolychromeerd gebeeldhouwd Onze-Lieve-Vrouw met Kindbeeld, door KIK 19de-eeuws gedateerd;
- Gepolychromeerd houten beeld van H. Benedictus met beschadigde hand op hoge houten sokkel, door KIK 17de-eeuws gedateerd, volkskundig interessant;
- Gepolychromeerd houten beeld van Sint-Jozef met Jezuskind toegeschreven aan de Geraardbergse beeldhouwer Gabriël Grupello (1664-1730), 17-18de eeuw (Hoste, 174, 150), vanouds in het bezit van de congregatie. Grupello's tante, de zuster van zijn moeder Cornelia de Linck afkomstig van een vooraanstaande Geraardbergse familie, was ingetreden in Hunnegem;
- Ecce Homo of de Man van Smarten, vergulde gevlamde albast, afkomstig uit Italië en door Hoste eind-17de-eeuws gedateerd (Hoste, 1974, 145). Vanouds in het bezit van de congregatie;
- Gekleed en gekroond gepolychromeerd Onze-Lieve-Vrouw met Kindbeeld, 18de-eeuws gedateerd;
- Gekleed en gekroond gepolychromeerd Onze-Lieve-Vrouwebeeld, 18de-eeuws gedateerd.

Zolderverdieping:

Boven het zusterkoor bleef de typische eind-19de-eeuwse dakstructuur en het gebinte behouden. De zolder is van de rest van de boven de kloostervleugels doorlopende 17de – eeuwse dakconstructie gescheiden door een beplankte houten wand. De zolder behield haar houten planken vloer. De ruimte wordt afgedekt door een scherp maar eerder laag dak met onderdak. De spanten worden met tappen of doken met elkaar vastgehouden.

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

Noordoostelijke vleugel:

De noordoostelijke vleugel is over de gehele lengte onderkelderd en bestaat uit verschillende grote met elkaar verbonden tongewelven. Verwarmingsketels zijn in deze kelderverdieping geplaatst.

De begane grond van de noordoostelijke vleugel werd in de jaren 1970 sterk gewijzigd en verbouwd tot een grote open ruimte bestemd als zit- en eetplaats. De ruimte wordt thans gekenmerkt door een 20ste-eeuwse tegelvloer, een plafond onder I-liggers en een massieve 20ste-eeuwse schouw geplaatst tegen de blinde zusterkoorgevel.

De oorspronkelijke structuur van de bovenverdieping bleef behouden. De etage is opgedeeld in meerdere delen. Enkel een afgescheiden kamer aan de tuinkant die in verbinding staat met en bereikbaar is via de zuidoostelijke vleugel werd bezocht. Deze sobere ruimte heeft grote ingemaakte kasten, ingekaste moerbalken, plankenvloer.... De rest van de bovenverdieping was niet toegankelijk.

De oorspronkelijke 17de-eeuwse dakspantenstructuur, die ook bewaard bleef in de zuidoostelijke en zuidwestelijke kloostervleugel, loopt door boven de noordoostelijke kloostervleugel. Evenzo voor de kenmerkende uit brede planken samengestelde doorlopende zoldervloer.

U-vormig ingangsbouw (19de eeuw)

De oorspronkelijke structuur, binnenindeling, circulatiewegen, dakconstructie en een aantal interieurelementen zoals de mooie wentel- en zoldertrap van het 19de-eeuwse inkomgebouw bleven bewaard. De rest van de aankleding dateert evenwel hoofdzakelijk uit de tweede helft van de 20ste eeuw, en is een verderzetting van de typische sobere afwerking met gewitte gestucte muren, dito sober beglaasd binnenschrijnwerk, eenvoudige marmeren schouwmantels en tegelvloeren.

De centrale hal in de hoofdvleugel, met midden 20ste-eeuwse zwart-witte tegelvloer, wordt op de begane grond aan weerszijden geflankeerd door grotendeels vernieuwde ontvangstruimtes, de vroegere spreekplaatsen. De kamer ten zuidwesten van de gang behield wel nog de 19de-eeuwse cementtegelvloer. Daarachter in de hoek met het ingebouwde kerkkoor, situeert zich de fraaie wenteltrap met typische midden-19de-eeuwse decoratieve afwerking (concaaf afgeronde overstekende treden met dropmotief).

Tijdens renovatiewerken in juni 2016 wordt de open trap vanwege de brandveiligheid afgesloten en afgescheiden van de boven- en benedenverdieping.

Een smalle gang parallel aan de achtergevel geleed door gedrukte korfbogen op consooltjes, geeft toegang tot de andere spreekkamers in deze vleugel en tot de haaks geplaatste oostelijke en westelijke schoolvleugel.

De bovenverdieping met sobere 19de- en 20ste-eeuwse marmeren schouwmantels in de vroegere zustersvertrekken wordt gerenoveerd en bijkomend gecompartmenteerd. De schade ten gevolge van waterinfiltratie en zwamaantasting wordt aangepakt. Door de opsplitsing van de U-vormige inkomvleugel in twee eigendommen wordt de doorgang op de bovenverdieping tussen de hoofd- en oostvleugel gedicht.

De begane grond van de oostvleugel (links) wordt grotendeels ingenomen door de vroegere turn- en feestzaal. Deze ruimte is momenteel afgesloten en kan niet benut worden vanwege een zware zwamaantasting. De voormalige turn- annex feestzaal is geleed door middel van geprofileerde lisenen ter hoogte van de moerbalken. Aan de straatzijde is een podium.

De bovenverdieping, de vroegere grote open slaapzaal van de internen, werd in de loop van de 20ste eeuw opgedeeld in verschillende slaapkamers door middel van valse plafonds en houten schotten langsheen een centrale gang.

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

Ter vervanging van de afgebroken sacristie werd op de begane grond in de westvleugel (rechts) op de begane grond tegen het hoogkoor circa 1860 een nieuwe sacristie ingericht. Deze ruimte is enkel toegankelijk via een lage deur (neogotisch met briefpaneel front) aan het kerkkoor en heeft een getralied venster aan de kant van de kleuterspeelplaats. Het betreft een sobere witgekalkte kamer met een tegelvloer van zwart gepolijste blauwe hardsteen. Naast de kerkdeur is er een hoge smalle ingemaakte kast eveneens afgesloten door briefpanelen in neogotische stijl. Tegen de noordoostkant op een verhoog geplaatst, bevindt zich een ruimtevullende grote sacristiekast versierd met rocailles (volgens het KIK daterend uit de 19de eeuw).

De rest van de begane grond van de westvleugel is, achter de sacristie, was ingericht als speelzaal. Deze ruimte is recent (eerste helft 2016) gerenoveerd. De bovenverdieping, voorheen met klaslokalen is bereikbaar via een later aangepaste steile trap en is eveneens in renovatie.

Straatvleugel (20ste eeuw)

Het uitwendig voorkomen van deze straatvleugel is het belangrijkste. Het volume is door verschillende uitbreidingen en een vroegere opdeling in diverse wooneenheden inwendig verbouwd. Een eenvoudige trap verleent toegang tot de bovenverdieping waar nog een grote ruimte bewaard bleef met typische begin-20ste-eeuwse schouwmantel en plankenvloer. De overige kamers vertonen geen specifieke aankleding.

Via de bovenverdieping is er een toegang tot de oostvleugel van het U-vormige inkomgebouw.

De dakconstructie is een eenvoudige 20ste-eeuwse spantenconstructie die tegen de U-vormige vleugel is aangebouwd. Door een slechte verbinding en aansluiting van het dak van de oostvleugel (van het U-vormige inkomgebouw) en het dak van de straatvleugel, is de dakbedekking beschadigd en is er waterinfiltratie.

Nr. 94 is een afzonderlijke woning. Het interieur is niet bezocht en wordt niet beschreven. Nr. 94 is aan de achterzijde (kant speelplaats) uitgebouwd met verschillende lage volumes.

1.3. Fysische toestand

De bouwfysische toestand van de voormalige klooster- en schoolsite kan niet in detail geëvalueerd worden. De volgende gebreken werden bij een oppervlakkige visuele controle vastgesteld.

De bij koninklijk besluit van 28 december 1936 reeds als monument beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk vertoont een aantal schadebeelden. De waterhuishouding van het kerkgebouw is niet optimaal. Mogelijk ten gevolge van opstijgend vocht en geen constante kamertemperatuur brokkelt het pleisterwerk op diverse plaatsen in het schip en hoogkoor af. De muurschilderingen naar ontwerp van Louis Bert-de l'Arbre vertonen op diverse plekken ook aantastingen (breuken, afbrokkelen verflagen, zoutuitbloeiingen, ...). Onderhoudswerken aan het kerkgebouw dringen zich op.

De bouwfysische toestand van het zusterkoor is redelijk, behoudens verborgen gebreken. De schilderingen van kunstenaar Louis Bert-de l'Arbre vertonen op verschillende plaatsen ook schade, zoals onder meer loskomende en brekende verflagen, zoutvorming die het schilderwerk ernstig beschadigd. Onderzoek naar de oorzaak van dit schadebeeld is vereist. De neogotische tekening van de cementtegelvloer in de vestibule van het zusterkoor verdwijnt. Consolidatie is nodig.

De overige 17de-eeuwse kloostergebouwen vertonen sporen van gebrekkig onderhoud ten gevolge van de gedeeltelijke leegstand. De bovenverdieping van de zuidwestelijke en zuidoostelijke kloostervleugel wordt heden inwendig verbouwd.

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

De begane grond van de middenvleugel en westvleugel van het *U-vormige inkomgebouw* werd de voorbije jaren deels opgefrist bij de heringebruikname. De bovenverdieping en de dakconstructie vertoonden nog sporen van gebrekkig onderhoud ten gevolge van de gedeeltelijke leegstand. Heden wordt de schade aan de houten plankenvloeren en het pleisterwerk door waterinfiltratie en zwamaantasting in de middenvleugel aangepakt.

De grote ruimte op de begane grond in de oostvleugel heeft nog te kampen met een erge zwamaantasting. Curatieve ingrepen zijn nodig om aantasting aan de rest van het gebouw te voorkomen.

Door een slechte verbinding en aansluiting van het dak van de oostvleugel (van het U-vormige inkomgebouw) en het dak van de *straatvleugel*, is de dakbedekking ter hoogte van de kruising beschadigd en is er waterinfiltratie. Deze zorgt voor schade aan de dakconstructie, de zolder, bovenverdieping en de begane grond van de zone tussen de straatvleugel en het U-vormige inkomgebouw. Onderhouds- en herstellingswerken dringen zich op.

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Figuur van Louis Bert-de l'Arbre (1835-1903) en betrokkenheid bij priorij van Hunnegem

De zeer interessante studie *'Neogotisch Geraardsbergen. De realisaties van Louis Bert-de l'Arbre'* geschreven door Martine Pieteraerens en Albert Schrever, uitgegeven door de Provincie Oost-Vlaanderen in de reeks 'Kleine Cultuurgidsen' schets een zeer goed beeld van de kunstenaar Louis Bert-de l'Arbre en diens artistieke kwaliteiten. De publicatie van Van Bockstaele, *'Louis Bert-de l'Arbre (1835-1903), architect en schilder in Geraardsbergen, archivalisch doorgelicht'* verschenen in Het Land van Aalst vervolledigd de biografie van de kunstenaar.

Louis Benjamin Bert was het zesde kind van de welstellende Ninoofse notaris Alexander Bert (1795-1856) en Marie Thérèse Prové (1792-1846), die woonachtig in het centrum van Ninove zeer actief waren in het Franssprekende culturele, politieke, sociale en kerkelijke leven van de stad.

Louis Bert volgde les bij de paters jezuiten in Aalst. Tijdens zijn middelbare schooltijd blonk hij, naast de algemene vakken, reeds uit in verschillende disciplines van de plastische kunsten (tekenen, landschappen, miniatuurkunst, ...), literatuur- en taalonderricht en de kennis van het christelijk verleden. Vermoedelijk studeerde hij daarna verder aan de Katholieke Universiteit Leuven.

Op 25-jarige leeftijd, op 27 juni 1860, trad Louis Bert in het huwelijk met de rijke artsendochter Justine Virginie de l'Arbre, en vestigde hij zich definitief in haar thuisstad Geraardsbergen. Justine de l'Arbre (1835-1908), tweede dochter van dokter annex wijnhandelaar François de l'Arbre (1801-1864) en Rosalie Vranckx (1799-?), behoorde via haar familie eveneens tot de begoede katholieke en Franstalige hogere burgerij van Geraardsbergen. Nadat vader de l'Arbre zich ook toelegde op de kanthandel, die vanaf de jaren 1846 exponentieel groeide in Geraardsbergen, werd ook Justine actief in de kantnijverheid en stichtte ze na haar huwelijk samen met Louis Bert de kantfirma L. Bert - de l'Arbre. Louis Bert combineerde deze nieuwe functie als kantfabrikant met de job van redacteur bij het katholieke 'Zondagblad van Geeraardsbergen'. Zijn katholiek engagement en historische interesses bleken ook uit zijn latere betrokkenheid bij de oprichting van de 'Cercle Catholique La Concorde' en zijn journalistiek werk bij het door Guido Gezelle in 1865 opgerichte weekblad 'Rond den Heerd' dat uitgroeide tot een van de promotors van de neogotiek. Ingebed binnen de katholieke burgerij en het dito gedachtengoed nam Louis Bert ook verschillende taken op zich als bestuurslid van de kerkraad, het bureel der

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

kerkmeesters, het Vincentius-a-Paulogenootschap en de kerkfabriek van Sint-Bartholomeus (de hoofdkerk).

Niettegenstaande zijn Franstalige burgerlijke achtergrond ontwikkelde Louis ook een gedegen belangstelling en kennis van het (literaire) Nederlands. Tegen deze achtergrond situeert zich zijn stichting in 1876 van de Davidsfondsafdeling in Geraardsbergen en zijn voorzitterschap ervan tot aan zijn dood in 1903. Evenals zijn betrokkenheid bij de oprichting van de Oudheidkundige Kring voor de Stad en het Land van Aalst, vlak voor zijn overlijden.

De katholieke overtuiging van Louis Bert was zeker de voedingsbodem van zijn voorliefde voor de neogotiek. Zijn contacten in religieuze middens zorgden voor tal van opdrachten. In archieven wordt hij omschreven als een zeer verdienstelijke amateur-kunstenaar die geen professionele kunstopleiding had genoten. Wel had hij zijn artistiek talent en kennis van de neogotiek bijgeschaafd door het lidmaatschap van de Gilde van Sint-Thomas en Sint-Lucas, alwaar hij ook grootmeesters zoals Jean-Baptiste Bethune leerde kennen.

Louis Bert begon zijn carrière als kunstenaar met verschillende neogotische realisaties buiten Geraardsbergen, zoals voor het klooster van de zusters van Sint-Vincentius in Deftinge (ca. 1871), de Onze-Lieve-Vrouwekapel in het Deftingse gehucht Gemeldorp (1875), de kerk en het klooster in Sint-Maria-Oudenhove (periode 1879-1889).

Vanaf 1880 ging hij in Geraardsbergen aan de slag en stond er in voor verschillende neogotische projecten in de periode van 1881 tot 1895. Deze realisaties kwamen tot stand in een periode dat er nog tal van neoclassicistische complexen werden opgetrokken in de Oudenbergstad. Louis Berts neogotiek werd bijgevolg niet door iedereen gesmaakt.

In chronologische volgorde, werkte hij aan :

- De neogotische restauratie van de hoofdkerk (vanaf 1881-1896);
- De uitbreiding en herinrichting van de priorij van Hunnegem (vanaf 1887-1898) dankzij de geestelijk directeur van de priorij (tevens principaal van het college en ondervoorzitter van het Davidsfonds) die een persoonlijke vriend van Louis Bert was;
- Het pand in het Sint-Catharinacollege (1879-1890);
- Het interieur van zijn eigen woning in de Lessensestraat (1891);
- De bisschopszaal in het Onze-Lieve-Vrouwhospitaal (1895-1896), was aan Louis Bert toegeschreven. Recent archivalisch onderzoek wijst deze realisatie nu toe aan Theodoor Janssens uit Nevele.

Voor de priorij van Hunnegem was Louis Bert aangesteld om de bouw, de verbouwing en restauratie in neogotische stijl te begeleiden. Hij ontwierp en vervaardigde schilderingen voor het altaarretabel en op doek geschilderde muurtaferelen, en in mindere mate het koorgestoelte en de lambriseringen. Voor de kerk en het koor van Hunnegem liet hij zich inspireren door de oude muurschilderingen die bij het verplaatsen van het oude meubilair in de kerk waren gevonden; volgens specialisten versterkt met zijn kennis van de Italiaanse mozaïekkunst.

De hoofdthema's in het hoogkoor werden ontleend aan de geschiedenis van Hunnegem en de priorij, en handelen over de verering van Onze-Lieve-Vrouw met afbeelding van de eerste priorin en de H. Amandus, over het stichtende leven van Benedictus en zijn zuster Scholastica (vervaardigd tussen 1891-1894). De thematiek in het zusterkoor, gefaseerd geschilderd tussen 1890-1892 en 1894-1895, behelst de aanbidding van het Lam Gods. De muurschilderingen achteraan het kerkship, als laatste geschilderd tussen 1894-1898, geven het ontstaan van de stad weer.

Vanwege het verschil in coloriet en stijl tussen de muurschilderingen in het zusterkoor, het hoogkoor en deze tegen de zuidwestgevel van de kerk, menen onderzoekers recent dat Louis Bert zich bij de uitvoering van deze laatste schilderingen (over de geschiedenis van de streek) wat de omkadering en achtergronden betreft, mogelijk liet bijstaan door anderen. Van Bockstaele linkt deze ondersteunende werkzaamheden aan de schilders Theophile Clarebout, Theophile Van Driessche en Louis Berts neef, Louis de l'Arbre.

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

Volgens de studie van Martine Pieteraerens en Albert Schrever had Louis Bert-de l'Arbre een speciale band met Hunnegem. Hij werkte gedurende 11 jaar gratis voor de zusters, op voorwaarde dat hij en zijn vrouw afgebeeld mochten worden in de muurschilderingen (wat ook gebeurde in het hoogkoor) en dat de zusters voor hun zielenheil zouden bidden.

Het echtpaar Bert-de l'Arbre was ook zeer vrijgevig ten opzichte de priorij van Hunnegem. Zij financierden vanaf 1899 de bouw en inrichting van een kleuter-, lagere en huishoudschool met een naaiklas voor de arbeiderskinderen uit de onmiddellijke omgeving. Van Bockstaele meent in zijn studie dat het echtpaar zeer sociaal bewogen was en vanuit hun christelijke overtuiging mogelijks ook geïnspireerd waren door priester Daens die in 1894 voor de eerste keer volksvertegenwoordiger werd in het arrondissement Aalst.

Louis Bert groeide uit tot een van de belangrijkste 19de-eeuwse promotoren van de neogotiek in de Oudenbergstad.

2.2. Evaluatie van de erfgoedwaarden

2.2.1. Historische waarde van het monument:

De priorij van Hunnegem werd in 1624, door toedoen van de abt van de Sint-Adriaansabdij uit Geraardsbergen, als klooster voor zusters benedictinessen uit Atrecht bij de vroegere parochiekerk van Hunnegem gesticht. Deze Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem werd bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermd als monument.

De oorsprong van het romaanse kerkje van Hunnegem gaat terug op een vroegmiddeleeuwse nederzetting die minstens opklimt tot de 8ste eeuw en als oudste bewoningskern aan de basis van het ontstaan van Geraardsbergen ligt. De kerk van Hunnegem werd in de 11de eeuw de eerste hoofdkerk van Geraardsbergen en was aanvankelijk toegewijd aan Sint-Amandus en Sint-Vaast, maar stond minstens sinds de 14de eeuw bekend als bedevaartplaats van Onze-Lieve-Vrouw. De parochiekerk bezat vanaf haar oprichting het begrafenisrecht. Algemeen wordt aangenomen dat het bijhorende kerkhof zich bevond ter hoogte van de open speelplaats ten noordwesten van de kerk en dat die tot het laatste kwart van de 18de eeuw in gebruik bleef.

Bij de ingebruikname van de vroegere parochiekerk door de benedictinessen in het begin van de 17de eeuw werd het tot kloosterkerk omgevormde gebedshuis toegewijd aan Onze-Lieve Vrouw van de Vrede, waardoor de Mariaverering er een continuïteit kende.

Het tussen 1624 en 1627 gebouwde kloosterpand bij de bestaande Hunnegemkerk, werd gerealiseerd met financiële ondersteuning van de benedictijnenabdij van Sint-Vaast in Atrecht die het ontwerp ervan aan hun eigen architect Dom Manessier toevertrouwde.

Het 17de-eeuwse kloosterpand werd tegen de zuidoostelijke zijde van de Onze-Lieve-Vrouwekerk ingeplant en ermee verbonden. Het aan de straatzijde gelegen kerkhof en de semi-publieke Onze-Lieve-Vrouwekerk zorgde zodoende voor de visuele en spirituele scheiding tussen de openbare wereld en het afgesloten kloosterleven. Tal van gebouwonderdelen en ruimtes zijn getuigen van de vroegere kloosterfunctie, zoals de pandgang als circulatieweg en bezinningsruimte, de pandhof als hart van de kloostergemeenschap, de recreatiezaal, priorinkamer, refter en kapittelzaal als essentiële onderdelen van de kloosterorganisatie.

In 1796 werd het benedictinessenklooster in de nasleep van de Franse Revolutie afgeschaft en als nationaal goed verkocht. Dankzij de adellijke Reine Eulalie Veranneman de Watervliet, prioeres van de afgeschafte abdij van Ghislengien, werd de priorij van Hunnegem in 1816 heropgericht. Vanuit het terug in gebruik genomen kloosterpand ontwikkelde de congregatie zich in de loop van de 19de en 20ste eeuw verder in functie van het toenemend aantal zusters en van haar groeiende onderwijstaak.

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

In 1887 werd de getalenteerde kunstenaar Louis Bert – de l'Arbre, gewaardeerd als promotor van de neogotiek in Geraardsbergen en bekend door zijn engagement in de verdediging van de Vlaamse belangen, door de zusters benedictinessen van de priorij van Hunnegem aangezocht voor neogotische transformatiewerken aan de kloosterkerk en voor de bouw van een zusterkoor. Door zijn mecenaat en giften droeg hij tevens bij tot de uitbouw van het klooster en schoolcomplex van de priorij van Hunnegem.

Louis Bert voorzag het koor en het schip van de Onze-Lieve-Vrouwekerk in de laatste jaren van de 19de eeuw van een prachtige neogotische muurdecoratie gewijd aan de patroonheiligen en de geschiedenis van de kerk. Deze herinrichting van de romaanse kerk ging gepaard met de bouw van een nieuw neogotisch zusterkoor tegen de noordoostelijke kloostervleugel vanaf 1887, eveneens naar ontwerp van Louis Bert-de l'Arbre. Deze imposante zaal eveneens voorzien van muurschilderingen bleef tot omstreeks 1973 als zusterkoor in gebruik, toen kreeg het een nieuwe functie als tentoonstellingszaal gekend als de 'Paxzaal'.

2.2.2. Architecturale waarde van het monument:

Het kloosterpand, opgetrokken tussen 1624 en 1627 tegen de zuidoostelijke zijde van de Onze-Lieve-Vrouwekerk, werd gebouwd volgens het kenmerkende grondplan van de benedictijnen. De kloosterbouw van drie vleugels van twee bouwlagen onder zadeldaken met een in de 19de en 20ste eeuw aangepaste pandgang palend aan de traditioneel bijhorende open pandhof of claustrum, is architecturaal herkenbaar voor dit bouwtype en voor de bouwperiode. Door de globale aanleg, silhouet, volumewerking, hoogte, travee-indeling, oorspronkelijk metselwerk met verwerking van metselaarsteken en natuursteen, is het geheel uitwendig duidelijk herkenbaar als kloosterarchitectuur. De tegen de zuidwestelijke kloostervleugel aangebrachte 17de- en 18de-eeuwse zustergraftekens versterken de historische en architecturale waarde van het pand nog.

Verschillende interieurelementen zijn illustratief voor de 17de-eeuwse oorsprong van de kloostervleugels en hun aanpassingen in de loop van de 18de en 19de eeuw. Het interieur bewaart onder meer merkwaardige graat- en tonggewelfde kelders in de drie vleugels. Ook de vroegere dragende balkenstructuur met moerbalken die onder meer zichtbaar zijn op de begane grond en de bovenverdieping, de historische circulatiewegen en de indrukwekkende kapconstructie met telmerken die doorloopt over de drie zolderverdiepingen zijn architecturaal heel betekenisvol.

In 1887 werd Louis Bert-de l'Arbre aangezocht om de Onze-Lieve-Vrouwekerk in neogotische stijl herin te richten. Hij voorzag het koor en schip van de kloosterkerk van een artistiek hooggewaardeerde neogotische muurdecoratie die was opgevat volgens een totaalconcept. Louis Bert opteerde voor een thematiek gewijd aan de verering van Onze-Lieve-Vrouw en aan het leven van de H. Benedictus en zijn zus Scholastica, gelinkt aan het bijhorende benedictinessenklooster. De neogotische transformatie van de romaanse kerk ging gepaard met de bouw van een nieuw zusterkoor tegen de noordoostelijke kloostervleugel. Het neogotische bakstenen zusterkoor eveneens naar ontwerp van Louis Bert-de l'Arbre van 1887, bezit een onbetwistbare samenhang met de beschermde kloosterkerk, niet in het minst door de monumentale neogotische muurschilderingen die er gefaseerd in 1890-1892 en 1894-1895 werden gerealiseerd, gedateerd 1895 en met vermelding van de naam van de schilder. Deze uitzonderlijke en christelijk geïnspireerde muurdecoratie vormt stilistisch en iconografisch een ensemble met de aanwezige beschermde schilderingen van dezelfde kunstenaar in de kloosterkerk van de priorij.

Naast de neogotische figuratieve schilderingen bleven ook tal van andere oorspronkelijke interieurelementen met neogotisch karakter in het zusterkoor en de vestibule bewaard, zoals onder meer de gedrukte spitsboogdeuren met verzorgd schrijn- en smeedwerk, de houten zoldering op decoratief opengewerkte consoles en met neogotische polychromie, de tegelvloer, de deels beglaasde houten wand tussen kerk en zusterkoor. Het neogotische

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

zusterkoor is dan ook een uiterst representatieve getuige van neogotische kerkelijke architectuur naar ontwerp van Louis Bert-de l'Arbre.

2.2.3. Artistieke waarde van het monument:

Het neogotische zusterkoor van de kloosterkerk, gebouwd vanaf 1887 in de voormalige priorij van Hunnegem, incorporeert neogotisch hoogwaardig schilderwerk van Louis Bert-de l'Arbre (1835-1903). Deze te Geraardsbergen gevestigde kunstenaar wordt niet enkel sterk gewaardeerd omwille van zijn zeer kwalitatief oeuvre maar ook omwille van zijn rol als voorman van de neogotische kunst in Geraardsbergen.

De monumentale geschilderde taferelen imponeren door hun compositorische kwaliteiten, hun rijke uitstraling door het gebruik van bladgoud, het warme en levendige koloriet. De tekening is bovendien zeer verfijnd en tegelijk expressief.

De rijk vormgegeven en kleurrijke muurschilderingen in frescotechniek, aangebracht circa 1890 door Louis Bert-de l'Arbre, vertonen hoogstaande artistieke kwaliteiten. De sterk symbolisch geladen schilderijen met zorgvuldige detaillering sluiten in stilistisch opzicht aan bij de neogotische schilderkunst uit de tweede helft van de 19de eeuw.

De gekozen thematiek handelt over de tronende Christus en de verheerlijking van de H. Benedictus, verrijkt met gevelopschriften en dateringen. Deze uitzonderlijke en christelijk geïnspireerde muurdecoratie vormt stilistisch en iconografisch een ensemble met de schilderijen van dezelfde kunstenaar in de kloosterkerk van de priorij.

De muurschilderingen in het zusterkoor vormen een eenheid met de eveneens neogotisch uitgewerkte ruimte. Het zusterkoor is daarmee een voorbeeld van een totaalontwerp met een totale afstemming van het uitwendig en inwendig voorkomen in neogotische stijl.

2.2.4. Archeologische waarde van het monument:

De kloostersite van de priorij van Hunnegem is archeologisch belangwekkend omdat ze teruggaat op de middeleeuwse nederzetting Hunnegem. Deze nederzetting met parochie bij Hunnegemkerk zou als oudste bewoningskern aan de basis van het ontstaan van Geraardsbergen liggen. In de 14de eeuw grensde het domein aan de nieuwe stadsversterking aangelegd vanaf 1332 in de onmiddellijke nabijheid van de Hunnegempoot. Na de uiteindelijke slechting in 1690 bleef de laatmiddeleeuwse stadsomwalling zichtbaar in de ruimtelijke structuur en percelering van de kloostersite en in boven- en ondergrondse sporen aldaar.

De onbebouwd gebleven zones op de kloostersite, zoals onder meer de speelplaats en de pandhof, bezitten een groot archeologisch kennispotentieel inzake de ontstaansgeschiedenis van de nederzetting, de laatmiddeleeuwse stadsontwikkeling met bijhorende stadsversterking en de verschillende priorijfazen, omwille van het nog aanwezige bodemarchief.

Ter hoogte van de verharde speelplaats ten noordwesten van de kerk was de vroegere begraafplaats van de stad gelegen die tot het laatste kwart van de 18de eeuw in gebruik bleef. Algemeen wordt aangenomen dat deze zone een voor Geraardsbergen waardevol archeologisch archief aan ondergrondse restanten vormt, samen met en ter versterking van de erfgoedwaarden van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouw van Hunnegemkerk.

2.2.5. Sociale waarde van het monument:

De voormalige benedictinessenpriorij van Hunnegem is sociaal gezien zeer betekenisvol voor de stad Geraardsbergen en specifiek wat het meisjesonderwijs betreft.

Reeds in het midden van de 17de eeuw vlak na de oprichting van de nieuwe congregatie, legden de zusters zich toe op onderwijs voor meisjes, kaderend binnen de lange traditie van de benedictinessen om jeugdonderricht te organiseren. In de loop van de 18de eeuw werd het lesaanbod uitgebreid met een kantleerschool, naar alle waarschijnlijkheid om in te spelen

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

op de kantproductie die voor Geraardsbergen een belangrijke bron van inkomsten was. Deze aandacht voor gedegen meisjesonderwijs zette zich ook door na de heroprichting van de congregatie in de 19de eeuw, zoals opnieuw vastgelegd in de statuten, met de inrichting van algemeen lager onderwijs, weef-, borduur-, brei-, kantwerk- en huishoudscholen voor zowel internen als externen. Met dit onderwijsaanbod poogden de zusters de welstellende burgermeisjes op te voeden, alsook de armoede en verpaupering in het dichtbevolkte Geraardsbergen terug te dringen en bij te dragen tot de ontvoogding van de vele jonge kantarbeidsters. Financieel gesteund door lokale geldschietters, waaronder Louis Bert-de l'Arbre en zijn echtgenote Justine Virginie de l'Arbre. Tot op heden is de priorij van Hunnegem verbonden aan een onderwijsinstelling wat voor een continuering op dit vlak zorgt. Traditioneel nemen leerlingen ook deel aan de historisch-volkskundige stoet bij het Krakelingenfeest die jaarlijks te Hunnegem start en op de Oudenberg eindigt.

De historisch-volkskundige stoet beeldt de geschiedenis van Geraardsbergen uit. Een duizendtal vrijwilligers in historische klederdracht, voorafgegaan door de geestelijkheid en vertegenwoordigers van het stadsbestuur vertrekt aan de Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem en loopt door het historische stadscentrum naar de Oudenberg en de Oudenbergkapel waar na het drinken van een levend visje 'krakelingen' (een broodje) worden gegooid en 's avonds een stropop wordt verbrand. De historische stoet is een onderdeel van het Krakelingenfeest en Tonnekensbrand dat doorgaat op het einde van de winter, veelal de laatste zondag van februari, en waarvan reeds in 14de-eeuwse historische documenten melding wordt gemaakt. Het feest is sinds 2009 opgenomen in de Inventaris van Immaterieel Cultureel Erfgoed Vlaanderen en ingeschreven op de Representatieve Lijst van Immaterieel Cultureel Erfgoed van de Mensheid van UNESCO in 2010.

2.2.6. Historische waarde van het stadsgezicht:

Rondom het 17de-eeuwse kloosterpand met geïncorporeerde Onze-Lieve-Vrouwekerk situeren zich alle historisch onlosmakelijke aanhorigheden. Vanuit het kloosterpand ontwikkelde de congregatie ook haar gebouwenpatrimonium verder in de loop van de 19de en 20ste eeuw.

De naar beneden glooiende ommuurde open kloostertuin ten zuidoosten, is kenmerkend en vanouds onlosmakelijk verbonden met de kloostersite. De tuinzone is met de actuele percelering reeds aangeduid op 18de-eeuwse cartografische en 19de-20ste-eeuwse iconografische bronnen, maar klimt wellicht op tot de ontstaansperiode van de priorij in de 17de eeuw. Dergelijk tuinareaal was traditioneel betekenisvol en onontbeerlijk binnen een kloostergemeenschap enerzijds als moes- en plantentuin anderzijds als ontspannings- en bezinningsplaats voor de zusters. Een grot, kapel en loofgang van haagbeuk herinneren nog steeds aan deze vroegere functies.

De volumes van het neerhof, strategisch ingeplant tussen de kloostertuin en de boomgaard, illustreren de landbouwactiviteit die vroeger ook bij de priorij hoorde. Het behouden gesloten karakter van de kloostertuin, verkregen door een hoge in donkerbruine baksteen gemetste muur waarvan het huidig tracé minstens teruggaat op de eind-18de-eeuwse toestand, versterkt de betekeniswaarde van de tuinzone nog.

Na de heroprichting van het klooster in 1816, werd het klooster gekoppeld aan de onderwijsinrichting van de zusters, doorheen de 19de eeuw tot en met het begin van de 20ste eeuw uitgebreid met schoolvolumes. Het zeer beeldbepalende U-vormige ingangspand in neoclassicistische stijl kwam circa 1860 tot stand. Dit vroegere pensionaatsgebouw werd U-vormig geschikt rond een open binnentuin en aan de straatkant afgesloten door een stilistisch bijhorende straatmuur die de kenmerkende beslotenheid van de onderwijscongregatie karakteriseert. Het U-vormige inganggebouw van circa 1860 heeft uitwendig een zeer beeldbepalend karakter. Dit wordt verkregen door het uniforme voorkomen, de bouwhoogte en de gevelritmering. Door de bouw van de vleugels rondom de

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

Onze-Lieve-Vrouwekerk zijn deze volumes ook contextueel en structureel verbonden met de kloosterkerk.

De straatgevelwand aan de Gasthuisstraat ten oosten van het U-vormige inkomgebouw werd in het begin van de 20ste eeuw dicht gebouwd met de stilistisch bijpassende straatvleugel in eclectische stijl (de huidige nummers 94 en 96). De daarachter gelegen speelplaatsen behoorden tot de ontspanningsruimte van de leerlingen.

De gevel van de voormalige bewaar- en huishoudschool gebouwd in 1899 in traditionele stijl ten zuidwesten van de Onze-Lieve-Vrouwekerk, begrensd visueel en fysiek de historische begraafplaats ter hoogte van de speelplaats. Dit gebouw kwam tot stand dankzij het mecenaat van Louis Bert-de l'Arbre op het moment dat de zustergemeenschap ook onderwijs voor het armere kind wilde aanbieden.

2.2.7. Archeologische waarde van het stadsgezicht:

De archeologische waarde van de ruime klooster- en schoolsite heeft betrekking op de middeleeuwse nederzetting Hunnegem. Deze nederzetting met parochie bij Hunnegemkerk zou als oudste bewoningskern aan de basis van het ontstaan van Geraardsbergen liggen. In de 14de eeuw grensde het domein aan de nieuwe stadsversterking aangelegd vanaf 1332 in de onmiddellijke nabijheid van de Hunnegempoort. Na de uiteindelijke slechting in 1690 bleef de laatmiddeleeuwse stadsomwalling zichtbaar in de ruimtelijke structuur en percelering van de kloostersite en in boven- en ondergrondse sporen aldaar.

Verschillende onbebouwd gebleven terreinen van de klooster- en schoolsite, zoals onder meer de achterliggende ommuurde kloostertuin, de binnentuin en de in twee niveaus gedeelde speelplaats, bezitten een groot archeologisch kennispotentieel en waardevol bodemarchief inzake de ontstaansgeschiedenis van de nederzetting, de laatmiddeleeuwse stadsontwikkeling met bijhorende stadsversterking en de verschillende bouwfazen van de priorij en school.

2.3. Cultuurgoeederen

Een aantal cultuurgoeederen worden meegenomen in dit beschermingsvoorstel. Al deze roerende goederen zijn historisch waardevol, verbonden en geïntegreerd met de voormalige priorij-site, en bevinden zich nog in situ. De historische verbondenheid kan door middel van geschreven of archivalische bronnen en/of iconografisch materiaal aangetoond worden en ze versterken de erfgoedwaarden van het monument.

Het gaat om de volgende objecten met hoge historische en artistieke waarde die momenteel bewaard worden in het vroegere zusterkoor, thans gekend als de 'Paxzaal':

1. Kopie van de zittende Onze-Lieve-Vrouw van Hunnegem gehuld in een lange gedrapeerde mantel met Kind op schoot met op de sokkel een gegraveerde inscriptie 'N.D. de Hunneghem/P.P.N.'. Het originele 16de-eeuwse eikenhouten beeld van de Brabantse school, door het KIK omstreeks 1520 gedateerd, wordt op een andere locatie in Geraardsbergen bewaard.
Het originele houten Onze-Lieve-Vrouwebeeld van circa 42cm, waarvan de rug niet gebeeldhouwd is en de polychromie verwijderd werd, is vermoedelijk een overblijfsel van een door de geuzen verwoest altaarretabel. Algemeen wordt aangenomen dat dit devotiebeeld in de loop van de 16de eeuw in de priorij in de plaats van het oorspronkelijke maar vernietigde Onze-Lieve-Vrouw van Hunnegem bedevaartsbeeld gekomen is en sindsdien aanbeden werd;
2. Sint-Anna leert Onze-Lieve-Vrouw als kind lezen, gepolychromeerd en gekleed houten beeld, 18de eeuw gedateerd, behoorde vanouds tot de kloostergemeenschap;

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

3. Retabel met kruisingsgroep, gepolychromeerd en verguld hout, in neogotische stijl, vervaardigd in de 19de eeuw volgens KIK. Beeldhouwer onbekend. Naar alle waarschijnlijkheid betreft dit het neogotisch retabel dat de dames Geerts, Raemdonck en De Caluwe ter vervanging van een verwijderde renaissancevoorganger aan de congregatie schonken en dat in 1895 in de kerk werd geplaatst;
4. Gekleed en gekroond gepolychromeerd gebeeldhouwd Onze-Lieve-Vrouw met Kindbeeld, door KIK 19de-eeuws gedateerd;
5. Gepolychromeerd houten beeld van H. Benedictus met beschadigde hand op hoge houten sokkel, door KIK 17de-eeuws gedateerd;
6. Gepolychromeerd houten beeld van Sint-Jozef met Jezuskind toegeschreven aan de Geraardbergse beeldhouwer Gabriël Grupello (1664-1730), 17-18de eeuw (Hoste, 174, 150), vanouds in het bezit van de congregatie. Grupello's tante, de zuster van zijn moeder Cornelia de Linck afkomstig van een vooraanstaande Geraardbergse familie, was ingetreden te Hunnegem;
7. Ecce Homo of de Man van Smarten, vergulde gevlamde albast, afkomstig uit Italië en door Hoste eind-17de-eeuws gedateerd (Hoste, 1974, 145). Vanouds in het bezit van de congregatie;
8. Gekleed en gekroond gepolychromeerd Onze-Lieve-Vrouw met Kindbeeld, 18de-eeuws gedateerd;
9. Gekleed en gekroond gepolychromeerd Onze-Lieve-Vrouwebeeld, 18de-eeuws gedateerd.

Volgend nagelvast object met hoge historische en artistieke waarde wordt thans bewaard in de pandgang:

10. Gepolychromeerd terracottabeeld van Onze-Lieve-Vrouw met Kind, door het KIK 18de-eeuws gedateerd; geplaatst op een zware rolwerkconsole tegen de pandgangmuur van de zuidwestelijke kloostervleugel nabij de kerkingang. Vanouds horend tot het patrimonium van de priorij (Hoste, 1974, 156)

2.3.1. Historische waarde van de cultuuroederen in de kloostervleugels:

Een aantal cultuuroederen, zoals beelden en een retabel ondergebracht in de kloostervleugels, zijn historisch en functioneel verbonden met de voormalige priorij van Hunnegem. Ze namen een wezenlijke plaats in het patrimonium van de zustercongregatie in. Deze kunstvoorwerpen werden expliciet vervaardigd voor (zoals het neogotische retabel) of verworven door de congregatie (zoals Sint-Jozef met Jezuskind toegeschreven aan Gabriël Grupello; 17de-eeuwse Ecce Homo).

Een kopie van het bedevaartsbeeld van de zittende Madonna van 1520 neemt een bijzondere plaats in als materiële getuige van de eeuwenlange verering van Onze-Lieve-Vrouw eerst in de parochiekerk en na de oprichting van het benedictinessenklooster op dezelfde locatie door de zusters verdergezet. Het 18de-eeuwse Sint-Anna met Mariabeeld, het 18de-eeuwse terracottabeeld van Onze-Lieve-Vrouw met Kind geplaatst op een zware rolwerkconsole, het 18de-eeuwse Onze-Lieve-Vrouwebeeld en de twee 18de- en 19de-eeuwse Onze-Lieve-Vrouw met Kindbeelden, behoren ook tot deze intense Mariaverering. De 17de-eeuwse voorstelling van de H. Benedictus is ontegensprekelijk gelieerd aan de patroonheilige van de orde en dateert zelfs uit de ontstaansperiode van de congregatie in Geraardsbergen.

2.3.2. Artistieke waarde van de cultuuroederen in de kloostervleugels:

De bewaarde al dan niet gepolychromeerde beelden(groepen) bieden een staalkaart aan religieus beeldhouwwerk daterend vanaf de 17de tot en met de 19de eeuw en zijn artistiek

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

betekenisvol. Ze zijn exemplarisch voor de evolutie in de artistieke voorstelling, het materiaalgebruik en de uitwerking van historisch beeldhouwwerk.

Het voor de priorij vervaardigde 19de-eeuwse retabel is exemplarisch voor kwaliteitsvolle en artistieke neogotische retabelkunst.

2.4. Motivering van het type bescherming

Het voorliggende beschermingsvoorstel betreft een uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 bestaande bescherming als monument van de romaanse Onze-Lieve-Vrouwekerk. Deze uitbreiding voor de voormalige priorij van Hunnegem omvat een combinatie van een bescherming als monument en stadsgezicht, vanwege de historische, architecturale, artistieke, sociale en archeologische waarde.

2.5. Motivering van de afbakening

Het voorliggende beschermingsvoorstel betreft een uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 bestaande bescherming als monument van de Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem, gelegen Geraardsbergen, 1e afdeling, sectie A, 522K2 (deel).

Het voorliggende beschermingsvoorstel is een combinatie van monument met inbegrip van de cultuurgooderen en een stadsgezicht en omvat de volgende percelen:

- als monument, Geraardsbergen, 1e afdeling, sectie A, 522K2 (deel);
- als stadsgezicht, Geraardsbergen, 1e afdeling, sectie A, 522D2, 522G2, 522K2 (deel), 522L2, 522M2 (deel), 522N2, 522P2, 524L.

Er wordt geopteerd om zoveel mogelijk de volledige percelen in de afbakening mee te nemen, teneinde al de onderdelen die betekenisvol zijn voor zowel de voormalige kerk- als priorij-site te bestendigen en te vrijwaren voor de toekomst, maar ook om rechtszekerheid aan de eigenaar te bieden. Gezien de vergevorderde plannen voor de percelen 522K2 en 522M2 worden deze percelen slechts gedeeltelijk in de bescherming opgenomen.

2.5.1. De Onze-Lieve-Vrouwekerk werd bij koninklijk besluit van 28 december 1936 integraal als monument beschermd.

In overeenstemming met de huidige regelgeving impliceert dit de bescherming van de ondergrondse archeologische restanten, het exterieur en interieur met inbegrip van de nagelvaste of materieel verankerde cultuurgooderen die zich op het moment van de bescherming in de kerk bevonden, die gerelateerd zijn aan de functie en waarvan de (historische) band kan aangetoond worden. Volledigheidshalve worden deze hierna opgesomd.

Decoratieve elementen, objecten en cultuurgooderen die als beschermd geacht worden, en waarvan aangetoond kan worden dat ze materieel geïntegreerd zijn en een historische en functionele band met de Onze-Lieve-Vrouwekerk hebben, zijn:

- de betegelde vloeren, het binnenschrijnwerk en glaswerk;
- alle muurschilderingen en opschriften op de wanden en het houtwerk naar ontwerp van of toegeschreven aan Louis Bert-de l'Arbre in het kerkgebouw; inclusief deze die zich onder de actuele toplaag bevinden;
- de omlopende neogotische houten lambriserings met briefpaneel-motief in het hoogkoor;
- centraal in het hoogkoor een vast volksaltaar in een eclectische stijl met neobyzantijnse stijlelementen, 19de-eeuws;
- centraal in het hoogkoor aan de koorwand vastgehecht ongepolychromeerd houten Onze-Lieve-Vrouw met Kindbeeld omgeven door rocailles op console. Dit beeld lijkt sterk op het 16de-eeuwse bedevaartsbeeld;
- tabernakel, met een scène uit het leven van de H. Benedictus, 19de-eeuws;

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

- centraal aan de scheiboog een 17de-eeuws groot figuratief uitgewerkt gepolychromeerd houten triomfkruis met later toegevoegd Heilig Geestmotief;
- aan weerszijde van de scheiboog, gepolychromeerde 19de-eeuwse plaasteren of gipsen beelden op gemarmerde sokkels van H. Scholastica (noordwestkant) en H. Benedictus (zuidoostkant), patroonheiligen van de orde;
- in het midden van de zijgevel op wandconsole met bladmotief twee grote gepolychromeerde 19de-eeuws plaasteren heiligenbeelden; Sint-Jozef met Kindbeeld (noordwestkant) en H. Antonius met Kindbeeld (zuidoostkant) op daarvoor bestemde met bloemen versierde consoles;
- onder doksaal twee houten 19de-eeuwse biechtstoelen in neogotische stijl aan weerszijde van de centrale inkomdeur.

2.5.2. Het beschermingsvoorstel voor de uitbreiding van de bestaande bescherming tot de voormalige **priorijsite van Hunnegem** omvat een **combinatie van monument met cultuurgoederen en stadsgezicht**.

De afbakening van de bescherming als **monument** als evidente uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 als monument beschermde romaanse priorijkerk betreft:

- het ex- en interieur van het voormalige zusterkoor in neogotische stijl naar ontwerp van Louis Bert – de l'Arbre; dit vanwege de hoge historische en artistieke waarde, de gave bewaringstoestand en de hoge ensemblewaarde van het zusterkoor met het kerkgebouw;
- het ex- en interieur van de voormalige kloostergebouwen met pandhof en pandgang, vanwege de historische betekenis van deze in kern 17de-eeuwse constructies, met kenmerkende opstand en plattegrond. Wat de kloostervleugels betreft ligt de nadruk hierbij op het uitwendig voorkomen, volumewerking, de buitenafwerking, de dragende structuren met onder meer moerbalken, ritmering en geleding, de inwendige niveauverdeling, circulatiewegen, de kelders, de zolder met dak- en bijzondere spantenstructuur, de historische ruimtes zoals de refter en voormalige kapittelzaal, recreatiezaal en kamer van de priorin;
- de speelplaats (vroegere begraafplaats) vanwege de historische betekenis als oudste locatie te Geraardsbergen en historische band met de Onze-Lieve-Vrouwekerk en priorijsite, én het archeologisch betekenisvol bodemarchief.

De **cultuurgoederen** die integraal deel uitmaken van de bescherming als monument:

- de cultuurgoederen in de kloostervleugels, thans ondergebracht in het voormalige zusterkoor en in de pandgang, die in een afzonderlijke lijst worden opgenomen, vanwege hun historische en artistieke waarde en grote ensemblewaarde met de kloostervleugels.

Ter versterking van het bij koninklijk besluit van 28 december 1936 als monument beschermde kerkgebouw en de voor een monumentbescherming voorgestelde zusterkoor, kloostergebouwen en speelplaats, maar ook vanwege de hoge context- en historische erfgoedwaarden worden in het **stadsgezicht opgenomen**,

- de straatmuur, opgericht circa 1860;
- het U-vormige inkomgebouw van circa 1860 met typerende binnentuin;
- de aanpalende straatvleugel met huisnummers 96, 94 van circa 1904-1906
- de achterliggende speelplaats in twee niveaus;
- de voorgevel van de huishoudschool 1899, vanwege de historische verbondenheid met de klooster- en schoolsite en ter versterking van het gesloten karakter van de vroegere begraafplaats. Het volledige volume van het schoolgebouw kan niet meer in de afbakening meegenomen worden, gezien de vergevorderde plannen voor een zorginstelling die daar zal gerealiseerd worden. In het goedgekeurde masterplan is enkel het behoud van de voorgevel en de integratie ervan voorzien in het project;

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

- de vroegere kloostertuin ten zuidoosten van de kloostervleugels, met de binnen het bijgevoegde afbakeningsplan gelegen omlopende bakstenen kloostermuur met grot, kapel en loofgang van haagbeuk. De kloostertuin wordt meegenomen in de bescherming vanwege de historische betekenis, de kenmerkende en onlosmakelijke verbondenheid van een grote kloostertuin bij een kloostersite, bovendien gesitueerd in een overstromingsgevoelige zone. Het behouden gesloten karakter van de kloostertuin, verkregen door een hoge in donkerbruine baksteen gemetste muur waarvan het huidig tracé minstens teruggaat op de eind-18de-eeuwse toestand, versterkt de historische en typologische betekenis nog;
- het volume van het neerhof vanwege de historische verbondenheid met de vroegere priorij en als getuige van de vroeger bijhorende kleinschalige landbouwactiviteit van de zusters;
- volledigheidshalve worden binnen de afbakening van het stadsgezicht de perceelnummers van het voormalige zusterkoor, kloostergebouwen met pandgang en pandhof, de speelplaats (vroegere begraafplaats) én van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 als monument beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk meegenomen.

Een aantal gebouwen/volumes bevinden zich **binnen de afbakening van het stadsgezicht**, maar **hebben geen tot weinig erfgoedwaarden**. Dit wordt verwoord in de **beheersdoelstellingen**. Het betreft:

- de vrijstaande L-vormige schoolvleugel van 1988;
- de schoolvleugel van 1947 die tegen en rond de bouw van 1833 werd opgetrokken;
- de jongere constructies (berging en toiletjes) gebouwd tegen de straatmuur ter hoogte van de speelplaats (vroegere begraafplaats).

Worden **niet meegenomen in het stadsgezicht**:

- de boomgaard ten zuidwesten van de voormalige kloostergebouwen en de Onze-Lieve-Vrouwekerk, omsloten door het vervolg van de bakstenen kloostermuur, met in het midden van het terrein een rest van de middeleeuwse stadsomwalling. Deze zone is historisch verbonden met de priorij- en kerksite alsook de ontstaans- en ontwikkelingsgeschiedenis van Geraardsbergen, maar wordt niet in de afbakening meegenomen, wegens het vergevorderde project voor een zorginstelling dat op dit terrein zal worden gerealiseerd.

2.6. Juridische toestand

- De hele site heeft als bestemming gebied voor gemeenschapsvoorzieningen en openbaar nut;
- De priorijkerk Hunnegem, gelegen binnen het complex van de klooster- en schoolgebouwen, is beschermd als monument (koninklijk besluit van 28 december 1936);
- De voormalige priorij van Hunnegem is opgenomen in de vastgestelde Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed (ID: 8378);
- De voormalige priorij van Hunnegem maakt deel uit van en is opgenomen in de vastgestelde Inventaris van Archeologische Zones als de 'Historische stadskern van Geraardsbergen (ID: 140022)';
- Verkavelingsvergunningaanvraag in functie van het Masterplan Zorgsite ter hoogte van de boomgaard, die uitgesloten is uit dit beschermingsvoorstel: advies Onroerend Erfgoed verstrekt 4.002/41018/99.147 – 4.002/41018/99.161.
- In de loop van 2016 wordt het U-vormige inkomgebouw van circa 1860 gerenoveerd voor de verdere inrichting van sociale en caritatieve organisaties door de vzw Hunnegem. De oplevering is voorzien voor augustus 2016. Dezelfde vzw plant de kerk en de kloostergebouwen om te vormen tot een 'Mariaal Centrum'. In functie

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

hiervan zijn de bovenverdiepingen van de 17de-eeuwse kloostervleugels in renovatie.

- De Vrije Basisschool Hunnegem wenst op termijn de oostelijke vleugel van de U-vormige inkompartij te renoveren en herin te richten. De inrichtende macht plant werken uit te voeren aan het schoolgebouw van 1988 en hun deel van de achterliggende kloostertuin.

3. BEHEERSVISIE

3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

3.1.1. Algemene beheersdoelstellingen voor monument en stadsgezicht

De algemene doelstelling van de bescherming is het behoud van de erfgoedkenmerken en -elementen die de basis vormen voor de erfgoedwaarden.

Elke ingreep moet de beschermde erfgoedwaarden, erfgoedkenmerken en -elementen respecteren en ondersteunen en vereist een geïntegreerde en duurzame aanpak waarbij de impact op het geheel wordt afgewogen en waarbij de draagkracht niet wordt overschreden. Bewaren gaat daarbij voor op vernieuwen. Dit veronderstelt vakkundig onderhoud en conserverende ingrepen.

De configuratie en de hoge ensemblewaarde van het geheel, gekenmerkt door een intrinsieke samenhang tussen de reeds bij koninklijk besluit van 28 december 1936 als monument beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem, met de straatmuur, de speelplaats (voormalige begraafplaats), de kloostergebouwen rond pandhof met zusterkoor, het U-vormig inkomgebouw met binnentuin, de straatvleugel (met huisnummers 94-96), de gevel van de voormalige huishoudschool en de ommuurde kloostertuin met grot, loofgang en kapel dient te worden gerespecteerd.

De totaliteit van de Hunnegemsite is vanwege zijn grote historische en archeologische waarde en verwacht bodemarchief opgenomen in de vastgestelde inventaris van het bouwkundig erfgoed en de vastgestelde inventaris archeologische zones als historische stadskern van Geraardsbergen. De zone bezit een groot kennispotentieel inzake de vroegmiddeleeuwse ontstaansgeschiedenis van de nederzetting, de laatmiddeleeuwse stadsontwikkeling met bijhorende stadsversterking en de verschillende priorijfazen. Vanuit de historische en archeologische erfgoedwaarde dient gestreefd te worden naar het maximale behoud van de archeologische ondergrond en het bodemarchief op deze site, zeker ter hoogte van de speelplaats (vroegere begraafplaats) en in de Onze-Lieve-Vrouwekerk. Indien beperkte graafwerken toch niet uit te sluiten zijn dienen deze te worden voorafgegaan door een archeologisch onderzoek volgens de geldende regelgeving. Door dit gedegen archeologisch onderzoek kunnen kennislacunes omtrent de ontstaansgeschiedenis, de ontwikkeling van de stad en de priorij achterhaald worden.

3.1.2. Beheersdoelstellingen voor het monument

Het maximaal behoud van het ex- en interieur van het zusterkoor en de optimalisatie van de vocht-, lucht- en lichtcondities dient vooropgesteld te worden. Dringende maatregelen dienen genomen te worden om de schade aan de muurschilderingen in het zusterkoor te herstellen en verdere aftakeling te voorkomen. Vervanging van de huidige dominante lichtarmaturen door armaturen met minder lux in het zusterkoor is ook aangewezen teneinde de muurschilderingen en de in het zusterkoor aanwezige cultuuroederen te beschermen.

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

Ook voor de overige kloostergebouwen, met inbegrip van de aanwezige cultuuroederen, dienen de erfgoedkenmerken en erfgoedelementen behouden te blijven.

De goederen opgenomen in de lijst van cultuuroederen dienen in het monument behouden te blijven.

3.1.3 Beheersdoelstellingen voor het stadsgezicht

Het behoud van het gesloten karakter en de typologie van de voormalige kloostersite met bijhorende ommuurde kloostertuin met grot, loofgang van haagbeuk en kapel en typische beplanting zoals conifeer en buxus dient maximaal gerespecteerd te worden en herkenbaar te blijven. Het is aangewezen de kloostertuinzone maximaal onbebouwd te laten. Een heraanleg geïnspireerd op de vroegere tuinaanleg wordt aanbevolen.

De thans in twee niveaus opgedeelde speelplaats is meegenomen in het stadsgezicht vanwege de historische verbondenheid met de school- annex kloostersite. Deze zone is ook belangwekkend voor het potentiële bodemarchief.

Het L-vormig schoolgebouw van 1988, het schoolgebouw van 1947 en de jongere lage volumes gebouwd tegen de straatmuur van de speelplaats (vroegere begraafplaats) zijn historisch minder belangrijk en hebben weinig tot geen erfgoedwaarde.

Bij elke wijziging binnen het stadsgezicht dient afgewogen te worden dat nieuwe ingrepen geen negatieve impact hebben op de specifieke erfgoedkenmerken van het monument en het stadsgezicht.

3.1.4. In uitvoering van deze beheersdoelstellingen geldende verplichtingen

Binnen het kader van de omschreven erfgoedwaarden en beheersdoelstellingen voor de instandhouding en het onderhoud van de voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk, omvattende de speelplaats (voormalige begraafplaats), de straatmuur, de voormalige kloostergebouwen met pandhof en zusterkoor, het U-vormige inkomgebouw met binnentuin, de straatvleugel, de gevel van de voormalige huishoudschool en de ommuurde kloostertuin gelden de volgende bijzondere voorschriften:

In uitvoering van deze beheersdoelstellingen voor het monument gelden volgende verplichtingen:

- 1° het onbebouwd laten van de speelplaats ten noordwesten van de Onze-Lieve-Vrouwekerk, in overeenstemming met de historische open configuratie en de voormalige functie als begraafplaats bij de Onze-Lieve-Vrouwekerk;
- 2° vanwege de archeologische erfgoedwaarde dient er gestreefd te worden naar het maximale behoud van de archeologische ondergrond en het bodemarchief op deze site, zeker ter hoogte van de speelplaats (vroegere begraafplaats) en in de Onze-Lieve-Vrouwekerk. Indien beperkte graafwerken toch niet uit te sluiten zijn dienen deze te worden voorafgegaan door een archeologisch onderzoek conform de geldende regelgeving;
- 3° het onbebouwd laten van de binnentuin aan de ingesloten pandhof;
- 4° het behoud van de bestaande configuratie van het geheel van de speelplaats (vroegere begraafplaats), de priorijkerk, de kloostervleugels met zusterkoor en pandhof in relatie tot de gebouwen en de open ruimte opgenomen in het stadsgezicht;
- 5° het behoud van de schaal, de volumewerking, de opstand en het type bedaking, de gevelafwerking van het zusterkoor en de kloostervleugels;
- 6° het respecteren van de planindeling van het complex, met behoud van de bestaande circulatie onder meer via de pandgang;

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

- 7° het behoud van het historisch schrijn- en smeedwerk, inclusief de glas-in-loodramen van het zusterkoor;
- 8° het behoud van de interieurinrichting en -aankleding van het in de erfgoedwaarden omschreven zusterkoor, met bijzondere aandacht voor de muurschilderingen van Louis Bert – de l'Arbre;
- 9° het behoud van de interieurinrichting en -aankleding van de in de erfgoedwaarden omschreven overige 17de-eeuwse kloostervleugels, met bijzondere aandacht voor kelderverdiepingen, de structuur met moerbalken en het historische dakgebinte en de dakconstructie;
- 10° het behoud van de in de bijgevoegde lijst opgesomde cultuurobjecten in situ. Indien het noodzakelijk is kunnen de opgelijste cultuurobjecten op deskundige wijze binnen het monument verplaatst worden. Hun nieuwe locatie moet dan klimatologisch en tentoonstellingstechnisch verantwoord zijn.

In uitvoering van het stadsgezicht wordt het behoud van de volgende erfgoedelementen en erfgoedkenmerken vooropgesteld:

- 1° het respecteren van de afwerking, geleding, voorkomen en hoogte van de straatmuur
- 2° het onbebouwd laten van de binnentuin aan het U-vormige inkomgebouw;
- 3° het maximaal behoud van het open en onverhard karakter van de tuinzone en het maximaal onbebouwd laten van de kloostertuin met respect voor de grot, de loofgang met haagbeuk en de kapel langsheen de kloostermuur;
- 4° het behoud van de bakstenen kloostermuur binnen de op plan aangeduide afbakening ter versterking van het gesloten karakter van de vroegere kloostertuin;
- 4° het behoud van de bestaande configuratie van het geheel van het U-vormige inkomgebouw rond binnentuin, haakse straatvleugel en voorgevel van de voormalige huishoudschool in relatie tot de Onze-Lieve-Vrouwekerk en de gebouwen en open ruimte van het monument;
- 5° het behoud van de schaal, de volumewerking, de opstand, type en kleur bedaking, van het U-vormige inkomgebouw, de straatvleugel en de gevel van de voormalige huishoudschool;
- 6° het behoud van de ritmering, afwerking en kleurstelling van de voor- en kopgevels van het U-vormig inkomgebouw, de straatvleugel en de gevel van de voormalige huishoudschool en van de westgevel van de westvleugel van het U-vormige inkomgebouw;
- 7° het respecteren van de ritmering, de hoogte en herkenbaarheid van de achtergevels van de hoofd- en oostvleugel van het U-vormige inkomgebouw.

3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed

De zakelijkrechthouder en de gebruiker van een beschermd goed zijn verplicht de instandhouding en het onderhoud ervan te verzekeren door:

- 1° het goed als een goede huisvader te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- 2° de toestand van het goed regelmatig te controleren;
- 3° regulier onderhoud uit te oefenen;
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood.

3.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed

Voor het monument :

- 1° het plaatsen, slopen, verbouwen of heropbouwen van een constructie;
- 2° het verwijderen, vervangen, wijzigen of verstevigen van constructieve elementen;

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

- 3° het verwijderen of vervangen van decoratieve gevelelementen en smeedijzer;
- 4° het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting;
- 5° het uitvoeren van de volgende werken aan het dak en de buitenmuren van constructies:
 - a) het verwijderen, vervangen of wijzigingen van dakbedekking en gootconstructies;
 - b) het verwijderen van voegen en het hervoegen;
 - c) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van de kleur, textuur of samenstelling van de afwerkingslagen;
 - d) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van buitenschrijnwerken, deuren, ramen, luiken, poorten, inclusief de beglazing, beslag, hang- en sluitwerk;
 - e) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van aard- en nagelvaste elementen, smeedijzer en beeldhouwwerk, inclusief nieuwe toevoegingen;
 - f) het aanbrengen, vervangen of wijzigen van opschriften, publiciteitsinrichtingen of uithangborden;
- 6° het uitvoeren van de volgende omgevingswerken:
 - a) het plaatsen of wijzigen van boven- en ondergrondse nutsvoorzieningen en leidingen;
 - b) het plaatsen of wijzigen van afsluitingen;
 - c) het aanleggen, structureel en fundamenteel wijzigen of verwijderen van verhardingen, paden en groenaanleg;
 - d) het aanleggen of wijzigen van verharding met een minimale gezamenlijke grondoppervlakte van 30m² of het uitbreiden van bestaande verhardingen met minimaal 30m², met uitzondering van verhardingen geplaatst binnen de straal van 30 meter rond een vergund of een vergund geacht gebouw;
 - e) het uitvoeren van graafwerken die de stabiliteit van de gebouwen en constructies in gevaar kunnen brengen;
 - f) het plaatsen of wijzigen van straatmeubilair, met uitzondering van niet-aard- en niet-nagelvaste elementen en verkeersborden vermeld in artikel 65 van het Koninklijk Besluit van 1 december 1975 houdende algemeen reglement op de politie van het wegverkeer en van het gebruik van de openbare weg;
 - g) het aanleggen van sport- en spelinfrastructuur of parkeerplaatsen;
 - h) het structureel en fundamenteel wijzigen van de tuinaanleg;
 - i) het wijzigen van het microreliëf;
- 7° graafwerken in functie van het bouwen, verbouwen of heropbouwen van constructies.

Voor het interieur van het zusterkoor en de kloostergebouwen en voor de cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken:

- 1° het uitvoeren van destructief materiaaltechnisch onderzoek;
- 2° het uitvoeren van structurele werken en het toevoegen van nieuwe structuren;
- 3° het uitvoeren van werken die het uitzicht of de indeling van het interieur wijzigen;
- 4° het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting;
- 5° het verwijderen, vervangen of wijzigen van plafonds, gewelven, vloeren, schouwen, ingewerkte wandspiegels, trappen, stucwerk, wand- en plafondschilderingen, wandbekledingen, papierbehang, binnenschrijnwerken, inclusief de al dan niet figuratieve beglazing, lambriserings, beslag, hang- en sluitwerk, en van de waardevolle interieurdecoratie;
- 6° het bepleisteren van niet-bepleisterde elementen of het bepleisteren met een andere samenstelling of textuur, alsook het ontleisteren van bepleisterde elementen;
- 7° het beschilderen van ongeschilderde elementen of het schilderen in andere kleuren of kleurschakeringen of met een andere verfsoort dan de aanwezige;

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

- 8° het plaatsen of vernieuwen van technische voorzieningen, zoals verwarming, klimaatregeling, elektrische installatie, geluidsinstallatie, sanitair, liften en beveiligingsinstallaties;
- 9° het uitvoeren van werken aan en het verplaatsen of verwijderen van de cultuurgoederen die opgenomen zijn in een beschermingsbesluit.

Voor het stadsgezicht :

- 1° het plaatsen, slopen, verbouwen of heropbouwen van een constructie, met inbegrip van graafwerken daarvoor en die de stabiliteit van de gebouwen en constructies kunnen beïnvloeden;
- 2° het verwijderen, vervangen, wijzigen of verstevigen van constructieve elementen;
- 3° het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting;
- 4° het uitvoeren van de volgende werken aan het dak en de buitenmuren van constructies:
 - a) het verwijderen, vervangen of wijzigingen van dakbedekking en gootconstructies;
 - b) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van de kleur, textuur of samenstelling van de afwerkingslagen;
 - c) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van buitenschrijnwerken, deuren, ramen, luiken, poorten, inclusief de beglazing, beslag, hang- en sluitwerk;
 - d) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van aard- en nagelvaste elementen, smeedijzer en beeldhouwwerk, inclusief nieuwe toevoegingen;
 - e) het aanbrengen, vervangen of wijzigen van opschriften, publiciteitsinrichtingen of uithangborden, met uitzondering van verkiezingspubliciteit en met uitzondering van publiciteitsinrichtingen, waarbij wordt bekendgemaakt dat het goed te koop of te huur is, op voorwaarde dat de totale maximale oppervlakte niet meer bedraagt dan 4 m²;
- 5° het uitvoeren van de volgende omgevingswerken:
 - a) het plaatsen of wijzigen van boven- en ondergrondse nutsvoorzieningen en leidingen;
 - b) het plaatsen of wijzigen van afsluitingen;
 - c) het aanleggen, structureel en fundamenteel wijzigen of verwijderen van verhardingen, paden en groenaanleg;
 - d) het aanleggen of wijzigen van verharding met een minimale gezamenlijke grondoppervlakte van 30m² of het uitbreiden van bestaande verhardingen met minimaal 30m², met uitzondering van verhardingen geplaatst binnen de straal van 30 meter rond een vergund of een vergund geacht gebouw;
 - e) het plaatsen of wijzigen van straatmeubilair, met uitzondering van niet-aard- en niet-nagelvaste elementen en verkeersborden vermeld in artikel 65 van het Koninklijk Besluit van 1 december 1975 houdende algemeen reglement op de politie van het wegverkeer en van het gebruik van de openbare weg;
 - f) het aanleggen van sport- en spelinfrastructuur of parkeerplaatsen;
 - g) het structureel en fundamenteel wijzigen van de tuinaanleg;
 - h) het wijzigen van het microreliëf en de aanmerkelijke reliëfwijziging van de bodem;

Er is geen toelating vereist voor het onmiddellijk nemen van passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood, noch voor de uitvoering van regulier onderhoud van beschermde goederen.

4. BRONNEN

Onuitgegeven bronnen

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

Gent, Kadasterarchief.

Onroerend Erfgoed Oost-Vlaanderen, beschermingsarchief, nr. 500, 500/1, 500/2, 500/3.

Onroerend Erfgoed Oost-Vlaanderen, inventarisarchief.

Onroerend Erfgoed, Centraal Archeologische Inventaris, CAI-locatie 503471.

Uitgegeven bronnen

A.J. zd (1959): *Beknopte geschiedenis van de kerk en de priorij van hunnegem*, Galmaarden.

CENTRE NATIONAL DE RECHERCHES D'HISTOIRE RELIGIEUSE 1977: *Monasticon Belge*, VII, Luik, 157-178.

D'HUYVETTER C., DE LONGIE B., EEMAN M., LINTERS A. 1978: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Oost-Vlaanderen, Arrondissement Aalst, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 5N1 (A-G)*, Brussel – Gent.

DE MEULEMEESTER M. 1912: *Histoire du Monastère des Bénédictines de Hunnegem à Grammont*, Brugge.

HOSTE A. 1974: *De priorij Hunnegem te Geraardsbergen, tentoonstellingscatalogus*, Geraardsbergen.

PIETERAERENS M., SCHREVER A. 2000: *Neogotisch Geraardsbergen. De realisaties van Louis Bert-de l'Arbre*, in: *Kleine Cultuurgidsen*, Gent.

S.N. 2010: *Brochure Open Monumentendag (OMD) 2010*, s.l., 6-9.

VAN BOCKSTAELE G. 1988: *De Hunnegemkerk te Geraardsbergen in kaarten en plannen* in: *Het Land van Aalst*, jg. XL, nummer 4, 221-232.

VAN BOCKSTAELE G. 2009: *Begrafenisrecht en grafstenen in de Benedictinessenpriorij Hunnegem te Geraardsbergen*, in *Het Land van Aalst*, jg LXI, nummer 2 april-mei-juni 130-139.

VAN BOCKSTAELE G. 2009: *Een gotisch koorvenster in de kapel van Hunnegem*, in: *Het Land van Aalst*, jg LXI, nummer 3 juli-augustus-september, 239-240.

VAN BOCKSTAELE G. 2012: *Louis Bert-de l'Arbre (1835-1903), architect en schilder in Geraardsbergen, archivalisch doorgelicht*, in: *Het Land van Aalst*, jg LXIV, nummer 2 april-mei-juni, 113-150.

VAN BOCKSTAELE G. 2013: *Korte bouwgeschiedenis van de priorij en school van Hunnegem te Geraardsbergen*, onuitgegeven documenten.

VAN DER LINDEN R. 1961: *Geraardsbergen. Onze-Lieve-Vrouw van Hunnegem*, in: *Mariaal Tijdschrift*, XXXI, 4, 123-127.

VAN REMOORTER O., DEVROE A., VANDEN BORRE J. 2015: *Archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Geraardsbergen, Gasthuisstraat*. BAAC Vlaanderen, Rapport nr. 164, Bassevelde.

Websites

<http://balat.kikirpa.be>

<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140022>

<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/8378>

<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/100989>

<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/215899>

<http://www.immaterieelerfgoed.be/Detail/wat/61>

5. FOTOBIDLAGE BIJ HET DOSSIER

Beschermingsdossier: Voormalige priorij van Hunnegem als uitbreiding van de bij koninklijk besluit van 28 december 1936 beschermde Onze-Lieve-Vrouwekerk van Hunnegem – monument en stadsgezicht

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit bevat alle relevante foto's bij deze bescherming. Omwille van de privacy werden de interieurfoto's in een afzonderlijke bijlage verwerkt.

6. OMGEVINGSPLAN BIJ HET DOSSIER

Afzonderlijk document

7. HISTORISCHE FOTO'S EN KAARTENMATERIAAL

Afzonderlijk document

Helena Duchêne, 07 juli 2016 – aangepast 18 januari 2017

